

Postoje dětí a mládeže na Uherskohradištsku k cizincům

Marie Macková

Bakalářská práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Marie MACKOVÁ**
Osobní číslo: **H09628**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Postoje dětí a mládeže na Uherskohradištsku
k cizincům**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti multikulturní výchovy.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KRAUS, B. POLÁČKOVÁ, V. et al. Člověk-prostředí-výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

MOREE, D. a VARIANTY. Než začneme s multikulturní výchovou. Praha: Člověk v tísni, 2008. ISBN 978-80-86961-61-3.

PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-885-6.

ŠÍŠKOVÁ, T. Výchova k toleranci a proti rasismu: multikulturní výchova v praxi. vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.

VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

4. května 2012

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 11. 4. 2012

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, uděje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo):*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo udit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá postojem dětí a mládeže k cizincům na Uherskohradištsku a čím jsou tyto postoje nejvíce ovlivňovány. Práce se dělí na dvě části: část teoretickou a část praktickou. V teoretické části uvádím charakteristiku základních pojmů z multikulturní výchovy. Zabývám se problematikou předsudků a postojů, jejich vznikem a vývojem, vlivem rodinné výchovy, školy a médií. V praktické části uvádím výsledky mého pedagogického výzkumu, který byl proveden dotazníkovou formou.

Klíčová slova: multikulturní výchova, postoje, stereotypy, předsudky, rasismus

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the attitude of children and youth to foreigners in the region of Uherské Hradiště and what they are most influenced by these attitudes. The work is divided on two parts: theoretical part and practical part. In theoretical part I present the characteristics of the basic concepts of multicultural education. I deal with prejudice and attitude issues their formation and development by an influence of family upbringing, school and media. The practical part includes the results of my educational research, which was implemented by questionnaire form.

Keywords: multicultural education, attitudes, stereotypes, prejudices, racism

Poděkování:

Dovoluji si touto cestou poděkovat panu Mgr. Jakubovi Hladíkovi, Ph.D. za pomoc, cenné rady a odborné vedení při psaní mé bakalářské práce.

Motto:

„ I my, kteří se vědomě snažíme žít bez předsudků, jsme v jejich zajetí. Nahlédneme to, když nám nečekaný zážitek otevře komnatu, z níž spatříme svět pod doposud nečekaným úhlem.“

Cyril Höschl, psychiatr

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 POSTOJE, STEREOTYPY A PŘEDSUDDKY	12
1.1 POSTOJE	12
1.2 STEREOTYPY	13
1.3 PŘEDSUDDKY	14
1.3.1 Vznik a vývoj předsudků u dětí	15
1.3.2 Předsudky a sociokulturní prostředí.....	17
1.3.3 Enkulturační a akulturační	18
2 XENOFOBIE, RASISMUS, RASOVÁ DISKRIMINACE A RASOVÉ NÁSILÍ	20
2.1 XENOFOBIE	20
2.2 RASISMUS	20
2.3 RASOVÁ DISKRIMINACE A RASOVÉ NÁSILÍ.....	21
3 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA	23
3.1 HISTORIE MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY V ČESKÉ REPUBLICE	24
3.2 OBSAH A CÍLE MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY	25
3.3 METODICKÉ PORTÁLY PRO MULTIKULTURNÍ VÝCHOVU	26
4 ETNICKÁ SKLADBA OBYVATEL ČR	28
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
5 PEDAGOGICKÝ VÝZKUM	32
5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	32
5.2 VÝZKUMNÁ METODA	33
5.3 HYPOTÉZY A PROMĚNNÉ.....	33
5.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	34
6 VÝSLEDKY VÝZKUMU	35
6.1 VLIV RODIČŮ A RODINY NA POSTOJE K CIZINCŮM U ŽÁKŮ ZŠ A STUDENTŮ SŠ	35
6.2 VLIV ŠKOLY A KAMARÁDŮ NA POSTOJE K CIZINCŮM U ŽÁKŮ ZŠ A STUDENTŮ SŠ.....	40
6.3 VLIV MÉDIÍ NA POSTOJE K CIZINCŮM U ŽÁKŮ ZŠ A STUDENTŮ SŠ A INFORMAČNÍ ZDROJE O CIZINCÍCH.....	44
6.4 DŮLEŽITOST A DŮVĚRA V NÁZORY NA CIZINCE.....	49
6.5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ A OVĚŘOVÁNÍ HYPOTÉZ	56
ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	61

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	63
SEZNAM OBRÁZKŮ	64
SEZNAM GRAFŮ	65
SEZNAM TABULEK.....	67
SEZNAM PŘÍLOH.....	68

ÚVOD

Současný svět je charakterizován prolínáním kultur a velkou migrací lidí. Svět se postupně globalizuje, lidé cestují po celém světě. Na druhou stranu se však také zvětšuje ekonomická nerovnost mezi bohatými a chudými zeměmi. Lidé z různých kultur mají možnost se více setkávat. Toto setkávání lidí z odlišných kultur má rozlišnou podobu, od přátelství a spolupráce až po nepřátelství, konflikty a války.

Do roku 1989 naše společnost žila celkem izolovaným způsobem života, moc cizinců u nás nežilo a těch pár, kteří tu žili a pracovali, bylo většinou z jiných socialistických zemí, kde byla podobná politická situace jako u nás. Po sametové revoluci se situace změnila, najednou byla možnost cestovat, poznávat jiné země, seznamovat se s novými lidmi a jejich kulturou, tradicemi a zvyky. Ale hranice se otevřely i pro cizince směrem k nám a na to nebyla naše společnost dostatečně připravená. Zejména lidé starší generace, kteří celý život nikam necestovali, vnímají cizince jako přítěž pro naši společnost a mají vůči nim negativní předsudky. Dnešní mladí lidé a děti se již narodili do svobodné země. Odmalička mají možnost cestovat, poznávat nové země, setkávat se s lidmi odlišných kultur. Ale i přesto v naší společnosti existuje xenofobie a rasismus. Chceme-li děti a mládež vychovávat k toleranci, musíme ovlivňovat jejich postoje, umožnit jim rozvíjet chápání a přijímání různorodosti jako pozitivního jevu a hodnotit rozdíly mezi lidmi z různých kultur jako přínosné.

Cílem mé bakalářské práce je utvořit informační celek o postojích, stereotypech a předsudcích k cizincům u dětí a mládeže. Vybrala jsem si tuto věkovou kategorii, vzhledem k tomu, že mám dvě děti v tomto věku a tato problematika mě zajímá. Chtěla bych především zjistit, čím jsou tyto postoje nejvíce ovlivňovány. Dále se chci podrobněji zabývat multikulturní výchovou, její historií, obsahy a cíly. Závěrečná kapitola by měla být souhrnným přehledem o vývoji a současné etnické skladbě obyvatel České republiky.

Bakalářská práce je uspořádána do teoretické a praktické části. Teoretická část je zpracována na základě odborné literatury, internetových zdrojů a vědomostí získaných v průběhu studia. Výzkum v praktické části je proveden formou kvantitativního výzkumu pomocí dotazníkového šetření, kde jsou následně výsledky vyhodnoceny grafickým znázorněním. V závěru výzkumné části je uvedena interpretace výsledků a ověření hypotéz.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 POSTOJE, STEREOTYPY A PŘEDSUDKY

Významnou roli při soužití a interakci lidí v multikulturní společnosti mají postoje, před-sudky a stereotypy, odrážejí to, co si lidé myslí a prožívají. Naučit se zacházet s vlastními postoji, před-sudky a stereotypy, poznat jejich kořeny, povahu, fungování a zároveň si uvě-domit, v čem nám pomáhají a v čem nás naopak omezují, patří k hlavním cílům multikulturní výchovy. Pro přiblížení zkoumané problematiky postojů a před-sudků je nezbytné, nejprve objasnit tyto pojmy, protože se mohou v celé práci průběžně objevovat a aby ne-docházelo k nesrovnalostem v percepci jejich obsahu.

1.1 Postoje

„Postoje jsou hodnotící vztahy zaujímané jednotlivcem vůči okolnímu světu, jiným subjek-tům i sobě samému, které zahrnují i tendenci chovat se či reagovat určitým relativně sta-bilním způsobem“ (Průcha, 2006, s.78).

Hartl (1996) uvádí postoje jako sklony ustáleným způsobem reagovat na předměty, osoby, situace a na sebe sama, předurčují poznání, chápání, myšlení a cítění. Vědomosti, doved-nosti a postoje se získávají v průběhu života především vzděláváním a širšími sociálními vlivy, jako je veřejné mínění, sociální kontakty aj. a jsou relativně trvalé.

Postoje se většinou popisují pomocí tří dimenzí, z nichž každá přispívá k celku:

1. kognitivní dimenze – týká se názorů a myšlenek, které osoba má o předmě-tu postoje
2. emocionální dimenze – týká se toho, co osoba cítí k předmětu postoje, čili emocí nebo emocionálních reakcí
3. konativní nebo behaviorální dimenze – týká se sklonů k chování či jednání ve vztahu k předmětu postoje

Různé definice se liší v tom, kterou z těchto tří dimenzí zdůrazňují. Všechny z nich jsou důležité pro celkový vývoj postoje (Hayesová, 2003).

Postoje usměrňují naše reakce vůči věcem a událostem, takže nemusíme pokaždé, když se s nimi setkáme, znovu hledat vhodný způsob reagování. Například k objektu, který nám v minulosti uškodil, si vyvineme negativní postoj, což znamená, že se mu v budoucnu vy-hneme a nemusíme pokaždé znovu objevovat jeho škodlivost. Vývoj postojů závisí na tom,

k jakým informacím má člověk přístup. Když je člověk konfrontován s rozličnými zdroji informací a různými pohledy na svět, musí si díky své potřebě porozumět světu, formulovat vlastní názory. Chceme-li tedy u lidí podporovat zralost názorů je důležité, aby se ve společnosti vyskytovaly různé zdroje informací a různé pohledy na svět (Hayesová, 2003).

Postoje se utvářejí v procesu sociálního učení. Jejich zdroji jsou:

- specifické zkušenosti (např. setkání s milou osobou)
- sociální komunikace (např. děti přejímají hotové postoje od rodičů)
- modely (napodobování osob, se kterými se identifikujeme)
- institucionální faktory (společenské instituce, církve, politické strany) (Šišková, 2008).

Postoje jako produkty sociálního učení se mohou za určitých podmínek měnit. Významné postoje jsou stabilizované a v běžném životě se obvykle nemění, a pokud se mění, pak vlivem výrazné životní zkušenosti, tou může být nějaký psychický otřes, životní krize apod. S pokusy o změnu postojů se ovšem člověk setkává relativně často, když je vystaven působení např. propagandě politických stran, náboženských sekt apod. Tlaku na změnu životně důležitého postoje se člověk brání. Zejména obtížná je změna extrémních postojů v jejich protiklad. Pravděpodobnější je jen změna intenzity postoje, jeho zeslabení nebo zesílení (Nakonečný, 2009).

1.2 Stereotypy

„Stereotyp je zevšeobecňující mínění o skupinách nebo objektech. Jde o šablonovitý způsob vnímání, posuzování a hodnocení toho, k čemu se vztahuje. Není výsledkem přímé zkušenosti, je přebírán a udržuje se tradicí“ (Buryánek, 2005, s.34).

Stereotypizace představuje tendenci připisovat ostatním určité charakteristiky pouze na základě přiřazení dané osoby do určité sociální skupiny. Nebereme ohled na to, jaký člověk ve skutečnosti je. Stereotyp je sociální jev – nezávisle na tom, zda je pravdivý či ne, je součástí společenské pravdy. Stereotypy mají různé funkce: dávají nám strukturu a pocit orientace v chaotickém světě, umožňují nám pomocí nich přizpůsobit se okolí či nám umožňují vyjádřit svůj názor bez dlouhého přemýšlení. Mnoho stereotypů existuje při vnímání a posuzování odlišných národů a etnik. Hovoříme o tzv. národních a etnických stereotypech (Morgensternová, Šulová, 2007).

Ačkoliv si to v běžném životě poměrně zřídka uvědomujeme, je velice obtížné, ba nemožné vnímat věci, situace, osoby či skupiny lidí nepředpojatě. Každou novou informaci nebo situaci vždy vztahujeme k naučenému systému hodnot, porovnáváme ji se situacemi, které jsme zažili nebo je známe z vyprávění, z doslechu a zařazujeme na škálu podle toho, co jsme si zvykli vnímat jako např. dobré-špatné, spravedlivé-nespravedlivé, pravdivé-nepravdivé atp. Při našem vnímání tedy hraje podstatnou roli celý systém stereotypů (Buryánek, 2002).

Stereotypy nejsou záležitostí veskrze negativní, tvoří součást našeho myšlení a umožňují nám rychlou a ve většině situací účinnou orientaci v životě. Šetří nám čas, pomáhají nám zpracovávat informaci, aniž bychom ji museli zkoumat, zjišťovat všechny souvislosti a celý kontext. Absolutní nepředpojatost ve vnímání a vytváření úsudků není možná, člověk by při vytváření opravdu kritického a nestranného pohledu na jednu věc zabředl do takových nesnází, že by se pravděpodobně k věci druhé nedostal. Funkce stereotypu úzce souvisí i s mechanismem skupinové identifikace, zvláště s velkými a imaginárními skupinami jako jsou pohlaví, rasy, národy. Budování solidarity v takto velkých společenstvích se málokdy obejde bez obrazu toho, kdo ke skupině nepatří (Buryánek, 2005).

Generalizace je velmi nebezpečným jevem, ale poskytuje mnohým skupinám rychlý náhled na svět, zdání rychlého řešení, a proto se v komunikaci uplatňuje odjakživa. Zobecnování nám dnes ve složitém světě plném dějů a informací často pomáhá, začne vadit tehdy, když hodnotíme někoho na základě jednoho rysu – třeba barvy kůže, národnosti apod. A ubližuje tehdy, když druhého právě za příslušnost k určité skupině odsoudíme nebo ho dokonce považujeme za méněcenného (Šišková, 2001).

Někteří autoři vysvětlují stereotyp a předsudek jako synonyma, jiní chápou předsudek jako negativní stereotyp. Zatímco stereotypy mohou mít i pozitivní charakter, předsudek je většinou projevem negativního vztahu, obsahuje záporné hodnocení, odsouzení. Stereotypy a předsudky jsou východiskem všech forem diskriminačního jednání.

1.3 Předsudky

„Předsudek je fixovaný, předem zformovaný postoj k nějakému objektu projevující se bez ohledu na individualitu nebo povahu tohoto objektu“ (Hayesová, 2003, s.121).

Předsudky jsou druhem postoje, zakládají sklon k negativnímu jednání vůči objektu předsudků, a protože jsou iracionální, jsou velmi odolné vůči změnám a rezistentní vůči racionální argumentaci.

Podstatné znaky předsudků:

- jsou to emočně silně akcentované postoje
- jako takové jsou velmi odolné vůči změnám (Nakonečný, 2009).

G. W. Allport (2004) definuje předsudek jako odvrtný nebo hostinný postoj vůči osobě, která náleží ke skupině, jednoduše proto, že náleží ke skupině, a proto se předpokládá, že má závadné kvality připisované této skupině. Typickým příkladem takto pojatého předsudku jsou rasistické předsudky.

Jako předsudky označujeme názory nebo postoje jedné skupiny vůči druhé. Předsudky lze definovat jako apriorní představy o jedinci nebo skupině, které jsou často založeny spíše na informacích „z doslechu“ než na skutečných poznatcích. Jejich typickou vlastností je odolnost vůči změnám: nové informace obvykle předsudkem neotřesou. Kdo má vůči určité skupině předsudky, ten nebývá ochoten nestranně vyslechnout její argumenty. Kromě negativních předsudků vůči druhým mívají ovšem lidé také „pozitivní předsudky“ o těch skupinách, s nimiž se ztotožňují (Giddens, 1999).

Předsudky se mění velmi těžko, protože jsou odolné a stabilní. Pro změnu předsudků musí být splněno pět hlavních podmínek:

- zúčastnění musí mít rovnoprávné postavení
- musí mít příležitost k osobnímu kontaktu
- je nutný kontakt s nestereotypními jedinci
- kontakt mezi skupinami musí být podporován společností
- měla by existovat příležitost ke spolupráci (Hayesová, 2003).

1.3.1 Vznik a vývoj předsudků u dětí

Již u dítěte raného věku v průběhu jeho primární socializace se vytváří hodnotová orientace. Postupně se odpoutává od světa vrozených smyslových hodnot a začíná se seznamovat s hodnotami svého sociálního prostředí. Učí se oceňovat co je dobré a co špatné a toto pojetí je především funkcí emocionální zkušenosti, neboť v podstatě odpovídá základním

činitelům učení, odměnám a trestům. Postupně se vytváří vnitřní síť predispozic k hodnocení objektů, v jejíž tvorbě se uplatňují i principy zobecňování a rozlišování (Nakonečný, 2009).

Rané zkušenosti dětí mají svůj význam, protože vytvářejí základ, který ovlivňuje zpracování nových podnětů. Avšak následující zkušenost může působit korektivně, zejména pokud má dostatečně dlouhé trvání, odpovídající intenzitu a je osobně významná (Vágnerová, 2000).

W. Tajfel a G. Jahoda (In Novák, 2002) již na sklonku šedesátých let zjistili, že děti se dozvědí, které země jsou „dobré“ a které naopak „špatné“ ještě dříve, než o nich získají faktické informace. Výzkum byl ověřen s odstupem dvaceti let a základní výsledky platí. Obdobně se i s časovým odstupem potvrdilo, že fotografie lidí, které děti vybírají jako příslušníky vlastního národa či sociální skupiny, zobrazují osoby, jež jsou v průměru hodnoceny jako hezčí než ostatní. Postojovou změnu může navodit film nebo televizní seriál se sympatickým hrdinou.

Hayesová (2003) uvádí podle jiných autorů, že pro vývoj předsudků je rozhodující kultura prostředí, z něhož člověk pochází, tedy v průběhu enkulturace jednotlivec přejímá kromě pozitivních hodnot, norem, tradic atd. také případné negativní obsahy dané kultury, včetně předsudků. Platí zvláště, že děti si osvojují etnické předsudky od svých rodičů a příbuzných a děti jsou schopny rozlišovat mezi etnickými a rasovými skupinami již od raného věku. Giddens (1999) uvádí podle nálezů týkající se britské a severoamerické populace, že již ve věku 3-4 let si některé děti uvědomují odlišné postoje, které jsou spojeny s rozdíly mezi bělochy a černochoy. Některé výzkumy provedené v USA v osmdesátých a devadesátých letech shromáždily poznatky o tom, že rasové předsudky se objevují již u dětí ve věku pěti let.

V předškolním věku si dítě ještě svoji kulturní identitu plně neuvědomuje, teprve v mladším školním věku začíná postupně chápat příslušnost k národní kultuře. Ta je pro dítě „hmatatelná“ zejména, pokud přichází do kontaktu s příslušníky jiných kultur. Dítě si při kontaktu s člověkem z jiné kultury všimne odlišných vnějších znaků (barva pleti, nesrozumitelná řeč aj.) a začíná pátrat po příčinách toho, že druhý člověk je jiný, než na co je ve svém okolí zvyklé. Velmi důležité pro pozdější formování tolerance je to, že dítě je již od raného věku s touto odlišností konfrontováno (Morgensternová, Šulová, 2007).

Dětská identita je významným způsobem sPoluurčována postoji, názory a hodnocením jiných lidí, které dítě zatím ještě bez korekce akceptuje. Ve(středním školním věku je přajímá jako danost, zejména pokud -u je sděluje člověk nějak významný (aut/rita, učitel apod.). Taková sdělení pro něj představují realitu: je to tak, když to říkají (Vágnerová, 2000).

1.3.2 Předsudky a sociokulturní prostředí

Obecné sociokulturní vlivy působí na všechny členy dané společnosti. Jejich prostřednictvím si všichni její příslušníci osvojí obdobné normy, hodnoty, způsoby uvažování a chování, které jsou vyžadovány a pozitivně hodnoceny. Nejvýznamnějším socializačním činitelem je rodina, která plní svou socializační funkci ve způsobu interpretace sociokulturních vzorců. V tomto smyslu funguje každá rodina jako zdroj variability, protože svoje členy stimuluje určitým, pro ni typickým způsobem (Vágnerová, 2000).

Nositelem primární socializace je tedy rodina, která je současně mediátorem vlivu dané kultury. Cílem rodinné výchovy je uvést dítě do příslušného kulturního prostředí a naučit jej orientaci v tomto prostředí. Škola jako další společenská instituce navazuje na působení rodiny a výsledky primární socializace (Kraus, Poláčková, 2001).

Průzkumy ukazují, že se předsudky vůči cizincům objevují u všech sociálních vrstev, přičemž se zdá, že zvláštní význam při vývoji pravicově radikálního jednání je připisováno střednímu stavu a maloměšťáckému prostředí. Větší výpovědní hodnotu však má úroveň vzdělání, přičemž existuje souvislost mezi sociálním původem a stupněm dosaženého vzdělání. Výzkumy v Německu dokazují, že se mezi pravicovými extremisty nachází nadprůměrně mnoho absolventů hlavní školy (u nás jako devět tříd ZŠ). Oproti tomu vykazují mladiství s vyšším vzděláním zřetelně menší sklon k tomuto smýšlení (Rýdl, Nezel, 1997).

Předsudky získáváme v procesu sociálního učení, ať už toto učení probíhá spontánně nebo řízeně (ve škole). Jestliže jsme vychováváni k předsudku, nastavuje to naše vnímání na konkrétní situaci a máme tendence ignorovat ostatní situace, jež předsudkem nepotvrzují. Pokud ke konkrétní negativní zkušenosti dojde, prohloubí to předsudek a jeho reprodukci ve výchově. Většina událostí ve velkých společenských útvarech (např. národním státu) již není dána bezprostřední zkušeností, ale je zprostředkovávána médii. Tak se média podílí na procesu spontánního učení. Podobně jako výchova, také mediální zobrazení výrazně

určují naše naladění na určitý druh zkušenosti. Pokud je naše zkušenost zpětně podpořena převládajícím mediálním obrazem, dojde k upevnění našeho předsudku (Buryánek, 2005).

Veškerá média prezentují určité modely chování, vybízející k napodobování. Tím, že média uvádějí a zdůrazňují nějaká témata, určitým způsobem zpracovaná, vytvářejí dojem, že vyjadřují běžnou kulturní normu. Dítě je chápáno jako standard a vůbec o jejich platnosti či pravdivosti nepochybuje. Mediálně prezentovaný děj je pro něj realitou, protože se jí podobá (Vágnerová, 2000).

1.3.3 Enkulturation a akulturation

Jak se člověk stává příslušníkem určité kultury? Děje se tak prostřednictvím procesu, který je v kulturní antropologii nazýván enkulturation, v interkulturní psychologii se častěji používá pojem kulturní transmise. Jde v podstatě o synonymní termíny označující proces osvojování určité kultury jedincem od jeho narození až do dospělosti (Průcha, 2004).

Kultura v nejširším slova smyslu zahrnuje produkty lidské mysli sdílené většinou jedinců v určité společnosti nebo společenské skupině a předávané navzájem i z generace na generaci s většími či menšími obměnami. Kultura tedy zahrnuje lidské postoje a hodnoty obsažené v názorech a pověrách, v mýtech, bajkách, zvycích, ve vzorech hrdinů, v zákonech i nepsaných příkázáních, v náboženských představách i ve vědeckých teoriích, ve výrobních nástrojích a jiných technických produktech, ve stavbách, v uměleckých dílech i sociálních institucích. A právě učení těmto popisným a vysvětlujícím vzorům a návodům je základem předávání kultury a významnou měrou ovlivňuje chování jedinců i výchovu a vývoj nových generací i současného dění ve společnosti (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Enkulturation je vědomé nebo nevědomé vrůstání do vlastní kultury. Toto vrůstání jedince do kulturního společenství se uskutečňuje v procesu sociálního učení jako předávání kultury z generace na generaci. Jedná se o specifické získávání osobních zkušeností, jejich prohlubování a uvědomování si vlastní skupinové existence na pozadí kultury (Kraus, Poláčková, 2001).

Socializace dítěte je ovlivněna řadou faktorů. Jedním z nich je i sociokulturní kontext, ve kterém dítě vyrůstá a v němž je vychováváno. Dítě se rodí do kultury svých rodičů a v průběhu socializace si osvojuje specifické kulturní charakteristiky – normy, hodnoty, vzorce chování apod. Jedná se o proces tzv. enkulturation, čili o jakési postupné začleňování se do kultury. V rané fázi vývoje nemá dítě možnost naučit se něco, co se nenachází v jeho okolí.

Teoreticky si může např. osvojit jakýkoliv jazyk, ale naučí se jen ten, jímž se mluví v jeho bezprostřední blízkosti. Stejně tak si osvojuje ty vzorce chování, které jsou zastoupeny v dané kultuře (Morgensternová, Šulová, 2007).

„Akulturace je sociální proces, který se uskutečňuje ve všech případech, kdy se dostávají do dlouhodobého kontaktu nebo do střetu dvě kultury nebo i několik kultur současně“ (Průcha, 2004, s.49).

V současném světě plném globalizace a neustálého pohybu se rozličné kultury, které byly v dřívějších dobách od sebe z různých příčin oddělené, častěji setkávají a poněvadž si navzájem mezi sebou dostatečně nerozumějí, vznikají nebezpečné společenské konflikty a roste napětí mezi těmito příslušníky rozdílných kultur. Nově příchozí imigranti z rozdílných kultur se musí akulturovat, tj. vzít za své nezbytné minimum z kultury, do které přicházejí. Akulturace zahrnuje jak přebírání některých prvků z jiné kultury, tak vylučování jiných prvků nebo jejich přetváření.

2 XENOFOBIE, RASISMUS, RASOVÁ DISKRIMINACE A RASOVÉ NÁSILÍ

V současné době se s těmito pojmy setkáváme téměř denně. Velmi nápomocným šířitelem těchto témat se staly média, především televizní stanice a denní tisk, které informují o negativních důsledcích těchto jevů. A protože se ve svém výzkumu zabývám i ovlivňováním dětí a mládeže médii, považuji za důležité tyto pojmy vysvětlit. V příčinné vazbě vznikají tyto jevy chronologicky. Nejprve vzniká xenofobie, poté může přerůst v rasismus a následně související produkty rasismu – rasová diskriminace a rasové násilí.

2.1 Xenofobie

Slovo xenofobie pochází z řečtiny a vyjadřuje strach z toho, kdo přichází z ciziny, z něčeho cizího, co stojí mimo vlastní sociální útvar. Je spojena se silným heterostereotypem (způsobem posuzování jiných na základě tradice své vlastní etnické či národnostní skupiny) a tím i autostereotypem (způsob posuzování své vlastní etnické či národnostní skupiny). Xenofobie vzrůstá, když se sociální útvary ocitají v sociální, ekonomické či politické krizi nebo v kritické nebo nesrozumitelné situaci. Cizí, tudíž subjektivně prožívané jako nebezpečné, se stává obětním beránkem jakožto snadno definovatelný původce nesnází. Je proto základem různých nenávistných ideologií, jako je rasismus, nacionalismus, fašismus apod. (Šišková, 2008).

2.2 Rasismus

„Rasismus je předsudek založený na postoji o víře existence vyšších, nadřazených a nižších, méněcenných ras, plemen“ (Hartl, 1996, s.175).

Rasismus je ideologie, která představuje soubor koncepcí vycházejících ze strachu z cizího (xenofobie). Předpokládá fyzickou a duševní nerovnost lidských ras a rozhodující vliv rasových odlišností na dějiny a kulturu lidstva. Rasové teorie jsou podloženy představou, že lidstvo bylo původně rozděleno na nižší a vyšší rasy. Rasismus byl v průběhu dějin používán jako ideologický základ pro agresivní chování, expanzi, ovládání a vykořisťování. S určitou mírou nadsázky můžeme rozlišovat mezi tím, co je možné nazvat „měkkým“ a „tvrdým“ rasismem. Měkký rasismus je nevyhraněný a spíše pasivní společenský postoj, neprojevuje se jako promyšlená a veřejně hlášaná ideologie. Lze zde použít pojmy jako

vylučování, omezování, rozlišování nebo diskriminace. Naproti tomu tvrdý rasismus má již zřetelně agresivní podobu. Jejich nositeli jsou různá společenská a politická organizační seskupení, v krajních případech i státní orgány a instituce. Tento druh rasové nenávisti a její projevy jsou snadno rozeznatelné, a to i pro širokou veřejnost. Pro projevy tvrdého rasismu jsou již použitelné termíny jako ničení, zášť, hanobení, podněcování nebo vyhrožování (Šišková, 2008).

Od 19. století až do současnosti se rasistické teorie více či méně zřetelně prosazují v četných filozofických a politických programech a hnutích. Rasismus měl, má a zřejmě i v budoucnosti bude mít mohutnou ideologickou a institucionální základnu (Průcha, 2004).

Pro pojem rasismus existují desítky různých vymezení. Rasismus ovlivňuje emocionální a politické postoje a oslabuje se racionální složka významu tohoto pojmu. Příslušníci každé rasové skupiny vnímají specifické charakteristiky své vlastní skupiny a odlišnosti od jiných rasových skupin. Vnímání těchto rasových odlišností vedlo k vytvoření poměrně stabilních sociálně psychologických stereotypů a postojů. Rasismus je tedy souhrnné označení jednání, které překračuje vnímání rasových odlišností a přetváří se na nepřátelské aktivity vůči příslušníkům jiných ras. O rasismu se však může mluvit jen tam, kde dochází k přímému ohrožování jedné rasové skupiny ze strany jiné rasové skupiny. Rasismus tedy nelze ztotožňovat s pocitem sociální distance nebo nízké oblíbenosti příslušníků jedné rasy u příslušníků jiné rasy – to by zřejmě většina obyvatel planety musela být označena za rasisty (Průcha, 2006). Dobře to vystihuje Giddens (1999), který říká, že odmítavý postoj nebo i předsudek vůči jiné rase či kultuře ještě není rasismem – ten se projevuje až diskriminací, kdy jedné skupině lidí jsou upírána práva a příležitosti, jimiž disponují druzí.

2.3 Rasová diskriminace a rasové násilí

Z rasismu vycházejí dva základní druhy aktivního chování: rasová diskriminace a rasové násilí.

Ve společnostech vždy existuje většina (majorita) a menšina (minority). Minorita představuje skupinu osob, které se svými kulturními a často i fyzickými charakteristikami liší od majority, jež s nimi často i odlišně jedná. Tato nerovnost pak vyvolává pocit diskriminace. Diskriminace znamená, že majoritní společnost znevýhodňuje, poškozují nebo neuznává určité jedince nebo skupinu osob, a to z rasových, etnických, náboženských či jiných důvodů. Takový přístup často vychází z předsudků. Jestliže se ve společnosti takovým před-

sudkům nekladou dostatečné překážky a lidé nejsou vychováváni k jejich odmítnutí, může diskriminace přerůst až v extrémně agresivní činy. Otvírá se tak také prostor k případnému neoprávněnému sociálnímu vyloučení (exkluzi) určitých jedinců nebo celých skupin (Kraus, 2008).

Diskriminace obsahuje různé formy nevhodného zacházení a často slouží jako proces nebo forma sociální kontroly k udržování sociální distance mezi sociálními kategoriemi nebo skupinami. Diskriminaci můžeme rozlišit na přímou a nepřímou. Přímou je pak možné charakterizovat jako určité chování ke konkrétnímu člověku, které ve výsledku znamená např. nezískání určité práce, nevpuštění do veřejných prostor apod. Vedle toho diskriminace nepřímá je způsobována vlastnostmi systémů a politik, které nepočítají se zvláštnostmi těch, kteří jsou odlišní, a přitom nemají ve společnosti dostatečný vliv, aby svoje nároky na přizpůsobení těchto systémů uplatnili (Šišková, 2008).

Pod pojmem rasové násilí rozumíme násilné chování s rasovým motivem, jehož objektem je neindividualizovaný příslušník rasově odlišné skupiny. To znamená, že „oběť nemá tvář“, útočník napadá odlišnou rasu a konkrétní oběť je kýmkoliv z této skupiny zaměnitelná. Můžeme zde zařadit celou škálu násilného chování jako např. vražda, zabití, ublížení na zdraví, genocidium, pogromy (Šišková, 2008).

3 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA

Výzkum mé práce se zabývá také tím, jak děti a mládež ovlivňuje škola v jejich postojích k cizincům. K tomuto ovlivňování by měla pomoci i multikulturní výchova, která je ve školách aplikována. Proto zde uvádím definice, historii, obsahy a cíle multikulturní výchovy.

V odborné literatuře je pro označování interkulturně vzdělávacích procesů terminologická nejednotnost. Víceméně volně se zaměřují termíny multikulturní/interkulturní výchova, multikulturní/interkulturní vzdělávání. Velmi podobné obsahy, metody a procesy, někdy dostávají pojmenování globální výchova nebo výchova k světoobčanství (Buryánek, 2002).

Průcha (2006) uvádí několik definic multikulturní výchovy. Uvádím zde jednu z nich: Multikulturní výchova je příprava na sociální, politické a ekonomické reality, které žáci prožívají v kulturně odlišných lidských stycích. Mezi typická multikulturní témata zařazuje Průcha: etnikum, etnicitu, etnické vědomí, národ, národnost, národnostní menšinu, rasu a rasismus, kulturu, enkulturaci, asimilaci, předsudky a stereotypy. Tato témata by sama o sobě mohla být součástí jiných disciplín, kdybychom se k nim nesnažili přiřazovat konkrétní zkušenosti a poznatky o setkávání různých kultur.

Multikulturní výchova je u nás vnímána širěji, než jak je obvyklé na úrovni mezinárodní. V mezinárodním kontextu jde převážně o pedagogickou disciplínu, jejímž cílem je připravit žáky a studenty na život v pluralitní společnosti, v České republice je často vnímána jako soubor aktivit zacílených na zlepšování vztahů mezi jednotlivými sociokulturními skupinami obyvatelstva obecně (Moree, 2010).

„Dnešní pojetí multikulturní výchovy zdůrazňuje především koexistenci různých kultur vedle sebe. Jde o zachování koexistence oběma směry – majorita si musí uvědomit, že menšinu nemůže přehlížet ani zrušit, menšina by měla vědět, že majorita nikdy nebude akceptovat všechny požadavky minority“ (Kraus, 2008, s.163).

Multikulturní výchova umožňuje jedinci rozvíjet chápání a přijímání různorodosti jako pozitivního jevu a hodnotit rozdíly mezi lidmi z různých kultur jako přínosné. Odlišnost by neměla být chápána jako potencionální zdroj konfliktu, ale jako příležitost k vlastnímu obohacení. Přispívá k vytváření respektujících vztahů mezi různými kulturami, aby bylo možno se vyhnout negativním jevům, nikoliv pouze v majoritní skupině – jako je např. odmítání menšinové skupiny (rasismus, xenofobie), ale také mezi menšinami, jako ztráta

kulturních hodnot, opovrhování vlastní kulturou, násilná integrace a adaptace apod. Multikulturní výchova vede studenty k respektování neustále rostoucí kulturní rozmanitosti a otevírá cestu různým způsobům života, myšlení a chápání světa. Je to dlouhodobý proces, během něhož procházejí účastníci hlubokou osobnostní proměnou i vzhledem k tomu, že etnocentrismus a xenofobie jsou do jisté míry vlastní všem kulturám. Multikulturní výchova rozvíjí konkrétní náměty a integruje je do globálnějších představ, je kladen důraz na interakci mezi učitelem a studenty a mezi studenty navzájem. Student by neměl být pouze pasivním objektem výuky, ale měl by být zdrojem nápadů, informací, aktérem, jenž ovlivňuje, obohacuje a v některých případech i sám vede výuku (Buryánek, 2002).

3.1 Historie multikulturní výchovy v České republice

Před rokem 1989 bylo vzdělávání na všech úrovních plně podřízeno politickým ideologiím socialistického režimu, který nedovoloval, aby byl obsah učiva interpretován jinak, než jak určoval stát. Ten měl v té době absolutní kontrolu nejen nad obsahem veškerých učebnic, ale byl zároveň jediný, kdo mohl zakládat a provozovat školy. Všichni učitelé se při výuce museli řídit metodologickými pokyny diktovanými státní doktrínou, neměli možnost vnést do procesu učení vlastní iniciativu a výrazně jej změnit. Teprve v souvislosti s otevřením hranic a celkovou proměnou politického systému po roce 1989 se postupně uvolňovala i oblast vzdělávání. V českém prostředí se jedná tedy o téma relativně nové, o němž se začalo hovořit až po roce 1989. V průběhu 90. let 20. století začaly různé neziskové a další organizace nabízet kurzy multikulturní výchovy. První publikací ustavující tento termín je kniha Jana Průchy vydaná v roce 2001 (Moree, 2008).

Další nejzásadnější počiny v oblasti multikulturní výchovy vyšly z organizací občanské společnosti – jednalo se o publikaci Taťány Šiškové (1998) a projekt *Varianty* realizovaný organizací Člověk v tísni (2002). Odborníci z tohoto projektu později spolupracovali s Výzkumným ústavem pedagogickým Praha na přípravě první verze dokumentů pro školskou reformu. Na tyto podněty státní správa zareagovala dvěma granty – zásadním projektem byl z hlediska státní správy projekt *Phare 2003*, v němž byli vyškoleni lektoři pro multikulturní výchovu. Ve stejném roce byl poprvé vyhlášen dotační program MŠMT na multikulturní výchovu. V tomto období se některé školy dobrovolně zapojily do programů zaměřených na multikulturní výchovu, šlo však spíše o výrazně motivované školy nebo jednotlivce. Většina škol neměla důvod multikulturní výchovu zařazovat do svých kuriku-

lí. Zásadní zlom přinesl rok 2004, kdy Zákon č.561/2004 Sb.; o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, započal proces školské reformy. Jednou z jejich součástí bylo zavedení tzv. průřezových vzdělávacích témat do výuky a multikulturní výchova se stala jedním z nich. V současné době vzhledem k rostoucím možnostem čerpat pro oblast multikulturní výchovy finanční prostředky z Evropských strukturálních fondů, vznikají nové příležitosti pro organizace občanského sektoru, které nabízejí programy pro formální i neformální vzdělávání. Z těchto organizací lze uvést již zmiňovanou Člověk v tísni, dále např. Multikulturní centrum Praha, Slovo 21, Asi-milování, Sedukon aj. (Moree, 2010).

3.2 Obsah a cíle multikulturní výchovy

Buryánek (2002) vymezil obsah multikulturní výchovy na čtyři etapy:

1. Studenti si sami sebe představují z vnějšku, přehodnocují realitu života našeho světa, uvědomují si, že existují i jiné, odlišné vnímání prostoru kolem nás.
2. Studenti se snaží pochopit svět kolem sebe, je potřeba vědět o kulturách kolem nás a seznámit se s nimi.
3. Studenti se seznamují se způsoby získávání informací pomocí jiných pohledů na okolní kulturní svět.
4. Je nutné pochopit, že kontakty mezi kulturami jsou obohacením našeho života.

Podle Průchy (2006) se multikulturní výchova kromě pedagogiky rozvíjí také jako oblast vědecké teorie a výzkumu, bez nichž je praktická činnost v dané oblasti nemyslitelná.

V komplexním pohledu pohlíží na multikulturní výchovu jako na:

1. Oblast vědecké teorie, a to transdisciplinárního charakteru, kde upřednostňuje pedagogiku jako druh výchovy, nebo-li edukační proces, avšak pedagogickou teorii vnímá jako jednu z věd podílejících se na rozvoji teorie multikulturní výchovy.
2. Oblast výzkumu, kdy se ojediněle i v České republice provádějí empirické výzkumy.
3. Systém informační a organizační infrastruktury, kde zařazuje vědecké organizace, informační databáze, odborné časopisy aj. a to i z mezinárodního hlediska.

4. Praktickou edukační činnost jak ve školní výuce, tak i v osvětově zaměřených projektech, na výstavách, festivalech, v publikacích různých vládních organizací jak na národní, tak i mezinárodní úrovni.

Mezi základní obecné cíle multikulturální výchovy patří zejména:

- předat žákům zajímavé informace o jiných kulturách ve vazbě na kulturu vlastní
- vychovávat k toleranci a proti rasismu
- vzdělávat o tom, co se děje při setkávání příslušníků různých kultur
- podporovat sociální a kulturní identitu žáků domácích i cizích (Šišková, 2008).

Moree (2008) uvádí za hlavní cíle multikulturální výchovy seznámení, porozumění a podporu upevňování vztahů mezi různými kulturami. Dále zde můžeme zařadit reflexi vlastní kulturní identity, naučit se vnímat kulturní rozdíly v daných situacích a pomocí tréninku je dokázat řešit.

Obecným cílem multikulturální výchovy na školách by měla být změna předsudků vůči národnostním menšinám, seznámit se s odlišnými kulturami, pochopit je v návaznosti na vlastní kulturu, poznat v hlavních rysech postavení minorit na území našeho státu. Snažit se formovat u žáků a studentů tolerantní postoje a naučit je řešit konfliktní situace pokojnou cestou.

3.3 Metodické portály pro multikulturální výchovu

Dva nejvýznamnější metodické portály pro multikulturální výchovu jsou www.varianty.cz, který je spravován organizací Člověk v tísni, o.p.s. a www.czechkid.cz spravovaný Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze.

Portál *Varianty* všestranně podporuje zavádění interkulturního vzdělávání a globálního rozvojového vzdělávání do českého školství. Program *Varianty* nabízí nejen pedagogům a školám dlouhodobé i krátkodobé vzdělávací kurzy či semináře poskytující možnost dalšího profesního vzdělávání nejen současným či budoucím pedagogům, ale i dalším profesním skupinám a zájemcům o tato témata. Reaguje tak na potřeby pracovníků veřejné správy, úřadů práce, speciálních psychologů, novinářů nebo policistů apod. V letech 2001-2009 prošlo těmito semináři více než deset a půl tisíce účastníků. Další výstupy, které program

Varianty nabízí jsou např. různé publikace a příručky, analýzy a výzkumy, metodické listy nebo pravidelně vydávané tématické bulletiny.

Portál *Czechkid* je prezentován jako komplexní nástroj pro zavedení multikulturní výchovy do škol. Jedná se o interaktivní portál, kde jsou situace a postavy vytvářeny tak, že vycházejí z nejrůznějších reálných postav a situací. Postavy z *Czechkid* mají nejen svůj příběh, ale také své životní zkušenosti, o kterých diskutují s ostatními. Každý z dialogů zpracovává nějakou oblast multikulturní výchovy a tím dává učitelům nástroj, který mohou spojit s vytvářením rámcových vzdělávacích programů. Jednotlivé dialogy jsou vystavěny tak, aby mohly být použity v různých předmětech – dle uvážení učitelů, na té které škole. Dialogy stejně jako i popisy postav jsou k dispozici v českém a anglickém jazyce.

4 ETNICKÁ SKLADBA OBYVATEL ČR

Do své práce jsem zařadila i kapitolu o etnické skladbě obyvatel ČR, protože můj pedagogický výzkum se zabývá postoji dětí a mládeže k cizincům a považovala jsem za žádoucí uvést, kolik cizinců vlastně v ČR žije, počty obyvatel hlásící se k jednotlivým národnostem a zastoupení různých státních občanství v jednotlivých krajích ČR.

Pocit sounáležitosti k národu, k etniku je samozřejmou součástí existence každého člověka. Rodíme se do určitého národnostního prostředí a souvislostí, od malička se učíme životu prostřednictvím určitého jazyka, kultury rodiny a nejbližšího sociálního okolí.

Výraz „etnikum“ pochází z antické řečtiny, v níž ethnos znamenal „kmen, rasa, národ“, což dokládá, že teorie o etnické diferenciaci lidstva mají velmi staré kořeny. Etnikum je skupina lidí, kteří mají společný původ, obvykle společný jazyk a sdílejí společnou kulturu (Průcha, 2006).

V roce 2011 bylo v České republice provedeno zatím poslední sčítání lidu. Následující přehled ukazuje počet obyvatel jednotlivých národností v ČR z celkového počtu obyvatel 10 562 214:

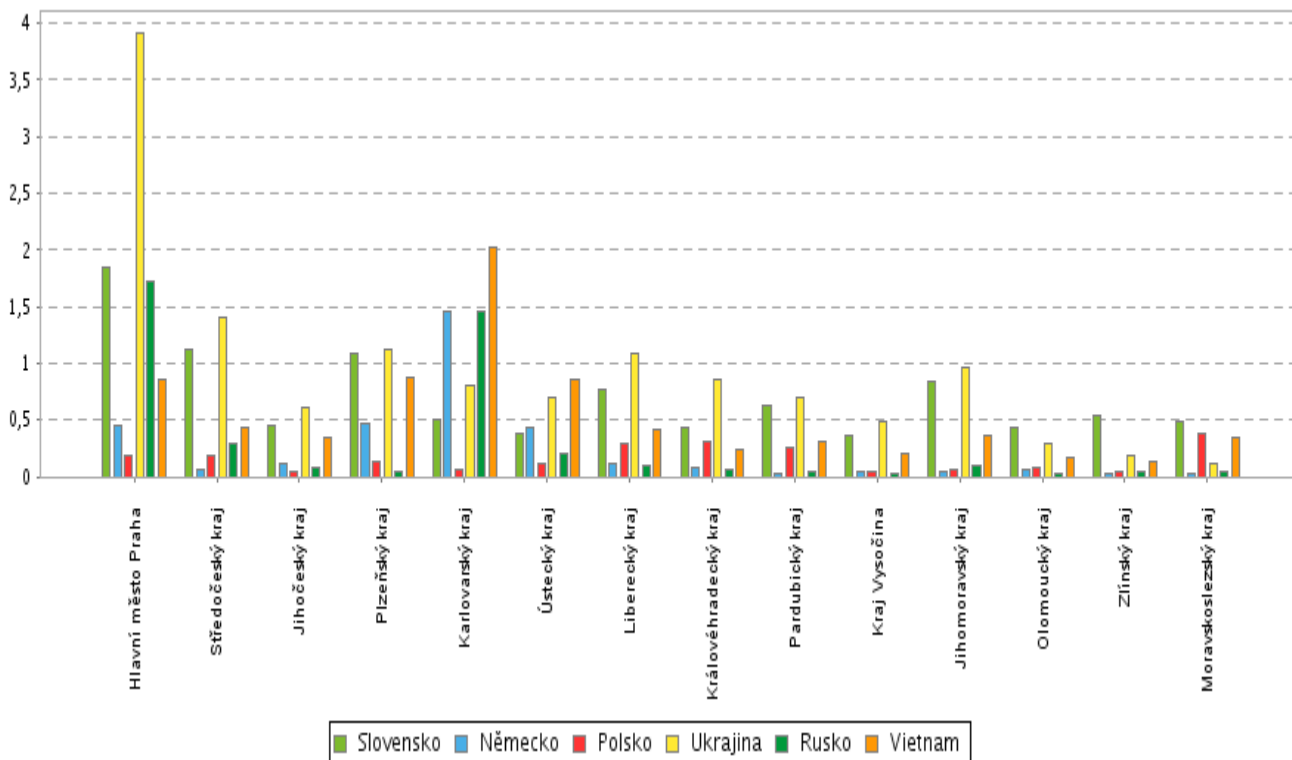
česká národnost	6 732 104
moravská národnost	522 474
slezská národnost	12 231
slovenská národnost	149 140
polská národnost	39 269
německá národnost	18 772
romská národnost	5 199
neuveдено	2 742 669

Překvapující je klesající počet obyvatel, kteří se hlásí k romské národnosti. V roce 1991 se hlásilo k romské národnosti 32 903 obyvatel, v roce 2001 11 746 obyvatel a v roce 2011 je to již pouze 5 199 obyvatel.

Tyto počty se týkají „domácích“ národností, ale etnickou skladbu populace ČR dotvářejí ještě cizinci, tj. osoby, které nemají české státní občanství, ale žijí u nás trvale nebo s legálním statutem. Dle Českého statistického úřadu je počet cizinců žijících v ČR 449 450,

z toho ve Zlínském kraji žije 7 673 cizinců. V procentuálním vyjádření tedy cizinci tvoří více než 4 % obyvatelstva České republiky. Následující přehled ukazuje zastoupení obyvatelstva v jednotlivých krajích ČR podle jednotlivých státních občanství [Český statistický úřad online].

Obr.1 Státní občanství podle jednotlivých krajů

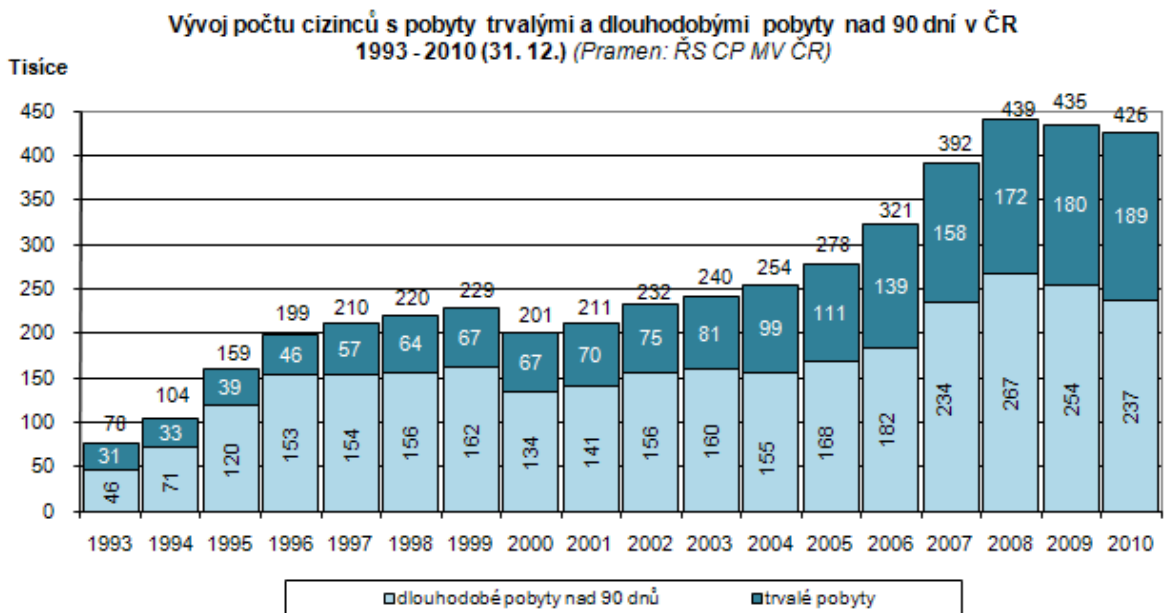
Celkem obyvatelstvo podle státního občanství:

	V roce 2011	V roce 2001
Slovensko	84 380	24 201
Německo	20 780	3 438
Polsko	17 865	13 350
Ukrajina	117 810	20 628
Rusko	36 055	7 696
Vietnam	53 110	18 210

Z výše uvedeného je patrný největší nárůst ukrajinského státního občanství, poté následuje slovenské státní občanství a vietnamské státní občanství.

Velmi zajímavý je graf znázorňující počet cizinců pobývajících v ČR od roku 1993 do roku 2010. Lze zde zaznamenat stále se zvyšující počet udělených trvalých a dlouhodobých pobytů v ČR, kdy výrazný pokles byl zaznamenán pouze v roce 2000 a nepatrný pokles v roce 2009 a 2010. [Český statistický úřad online].

Obr.2 Vývoj počtu cizinců v letech 1993-2010

PRAKTICKÁ ČÁST

5 PEDAGOGICKÝ VÝZKUM

Empirická část bakalářské práce je zaměřena na zjištění, který ze 3 faktorů – škola, rodina, média - má vliv na ovlivňování postojů dětí a mládeže k cizincům. Výzkumná část doplňuje část teoretickou. Jednotlivá data získaná z dotazníkového šetření jsou v následujících kapitolách interpretována pomocí grafického znázornění.

5.1 Výzkumný problém

Základním krokem při stanovení výzkumného problému bylo získání co největšího množství dostupných informací v oblasti multikulturní výchovy, vývojové psychologie a sociální pedagogiky. Základním a nejdůležitějším zdrojem informací bylo studium příslušné odborné literatury v daných oblastech. Dalším zdrojem bylo studium informací z internetových zdrojů, souvisejících s tématem mé práce.

Svůj výzkum jsem zahájila stanovením výzkumného problému. Formulace výzkumného problému zní:

Který z následujících faktorů - škola, rodina, média - nejvíce ovlivňuje děti a mládež na Uherskohradištsku v jejich postojích k cizincům?

Výzkumný problém jsem rozvedla do dalších dílčích otázek, jejichž zodpovězení by společně s hlavním výzkumným problémem mělo být cílem výzkumu.

Výzkumné otázky:

1. Jaký vliv má škola na děti a mládež v jejich postojích k cizincům?
2. Jaký je vliv rodičů a rodiny na děti a mládež v jejich postojích k cizincům?
3. Jaký je vliv médií u dětí a mládeže v jejich postojích k cizincům?

Cíl výzkumu:

Cílem mého výzkumu je zjistit, jaký vliv mají škola, rodina a média na postoje k cizincům u dětí a mládeže a který z těchto faktorů nejvíce ovlivňuje děti a mládež v jejich postojích k cizincům. Cílem výzkumu je také ověření nebo vyvrácení mnou zvolených hypotéz.

5.2 Výzkumná metoda

Pro shromáždění potřebných informací jsem zvolila kvantitativní způsob výzkumu. Zpracovala jsem dotazník, jehož předností je získání poměrně velkého množství dat v relativně krátkém časovém úseku a ekonomická nenáročnost. Dotazník je založen na systému jednoduchého vyplňování. Vybrala jsem si tuto výzkumnou metodu pro mou bakalářskou práci, protože nechci jít v této problematice příliš do hloubky a hledat příčiny postojů dětí a mládeže k cizincům. Dotazník se skládá z 15 uzavřených a polootevřených položek. Snažila jsem se o jednoduché, srozumitelné otázky, které měly vést ke snadnému pochopení a nenáročnosti na čas respondentů. Dotazník je součástí přílohy.

Úvodní část dotazníku slouží ke zjištění věku, pohlaví a druhu školy, kterou respondenti navštěvují. Následují otázky, které by měly vést ke zjištění, jestli jsou uváděnými faktory ovlivňovány postoje dětí a mládeže k cizincům. Odpovědi na otázky byly vyhodnoceny pomocí grafů, které zajišťují srozumitelné podání výsledků či dat. Završením výzkumu je vyhodnocení výsledků výzkumu vzhledem ke stanoveným cílům.

5.3 Hypotézy a proměnné

Ve svém kvantitativním výzkumu jsem si zvolila následující nulové a alternativní hypotézy:

1H 0 Mezi žáky ZŠ a studenty SŠ není rozdíl, jakou důležitost přikládají názoru rodičů na cizince.

1H A Mezi žáky ZŠ a studenty SŠ je rozdíl, jakou důležitost přikládají názoru rodičů na cizince.

2H 0 Mezi žáky ZŠ a studenty SŠ není rozdíl, jakou důležitost přikládají názoru kamarádů na cizince.

2H A Mezi žáky ZŠ a studenty SŠ je rozdíl, jakou důležitost přikládají názoru kamarádů na cizince.

3H 0 Mezi žáky ZŠ a studenty SŠ není rozdíl v názoru na cizince prezentovaného v

médiích.

3H A Mezi žáky ZŠ a studenty SŠ je rozdíl v názoru na cizince prezentovaného v médiích.

V mém výzkumu se vyskytují následující proměnné

nezávisle proměnná: věk žáků a studentů

závisle proměnná: postoje k cizincům

5.4 Výzkumný soubor

S přihlédnutím na stanovený cíl výzkumu jsem zvolila záměrný výběr. Zaměřila jsem se přímo na žáky a studenty ve věku 13-20 let. Výzkum byl prováděn v lednu 2012 v 8. a 9. třídách na Základní škole v Babicích u Uh.Hradiště a ve 3. a 4. ročníku Střední odborné školy ve Starém Městě u Uh.Hradiště. Třídy byly vybrány zcela náhodně. Výzkumu se zúčastnilo 103 respondentů. Rozdáno bylo celkem 103 dotazníků, 3 dotazníky však musely být z výzkumu vyřazeny z důvodu chybějících odpovědí. Celkem bylo ve výzkumu zpracováno 100 dotazníků. Z každé školy bylo zastoupení v počtu 50 respondentů. Sběr informací byl prováděn ve vyučování po dohodě s příslušnými vedoucími pracovníky jmenovaných škol. Údaje a zjištění vycházející ze vzorku není možné generalizovat na celou populaci.

6 VÝSLEDKY VÝZKUMU

V této části své práce uvádím přehled a následnou interpretaci zjištěných výsledků. Pro informaci uvádím počet zastoupení pohlaví žáků ZŠ a středoškolských studentů. Výsledkem bylo zjištění, že ze základní školy bylo zastoupení pohlaví v počtu 25 chlapců a 25 dívek a ze střední školy 27 chlapců a 23 dívek. To znamená, že celkově se výzkumu zúčastnilo 52 chlapců a 48 dívek. Dle procentuálního vyjádření jde tedy o 52 % chlapců a 48 % dívek.

Další důležitou informací je věkový rozsah respondentů, který činil 13-20 let. Z toho 13-letých respondentů bylo 11, 14-letých 25 respondentů, 15-letých 12 respondentů, 16-letých 2 respondenti, 17-letých 10 respondentů, 18-letých 26 respondentů, 19-letých 12 respondentů a 20-letých 2 respondenti.

Získané informace jsem vyhodnotila na základě prvního a druhého stupně třídění. Výsledky odpovědí všech respondentů jsou vyhodnoceny nejdříve jako celek, protože mě zajímají postoje a jejich případné ovlivňování různými faktory nejen z hlediska různých škol, ale i z hlediska všeobecného. Následně jsem převedla odpovědi na jednotlivé otázky do grafů podle typu školy, kterou respondenti navštěvují. Grafy jsou rozčleněny tematicky do jednotlivých kapitol podle okruhu otázek týkající se vlivu rodiny, školy, médií.

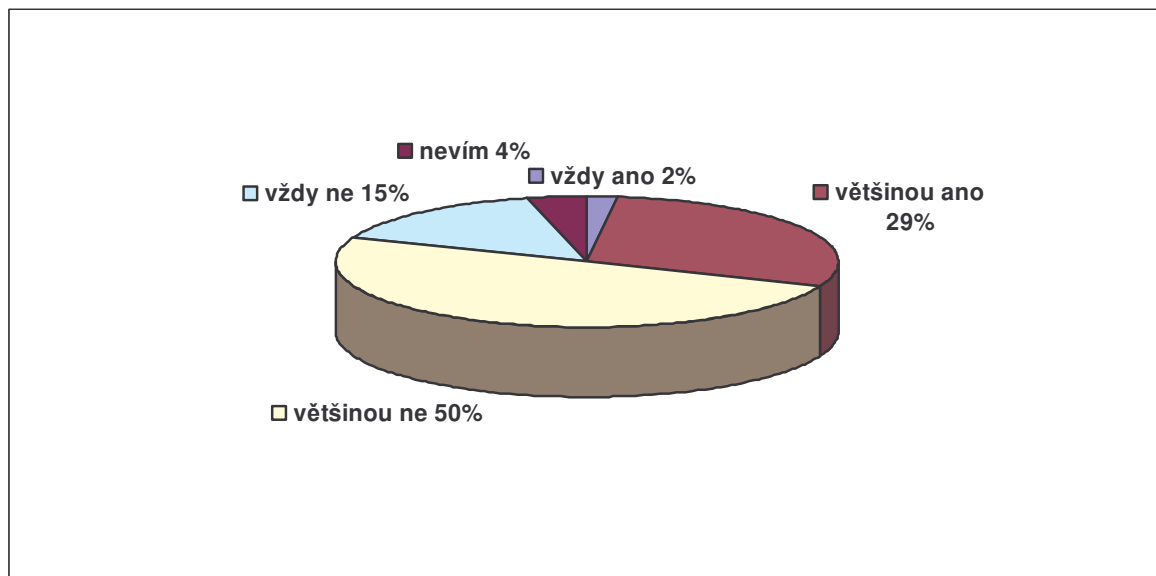
Výsledky výzkumu byly zpracovány z části výpočetní technikou za pomoci programu Microsoft Excel a částečně manuálně. Výšečové grafy představují odpovědi všech respondentů, zatímco sloupcové grafy konkretizují odpovědi podle typu školy.

6.1 Vliv rodičů a rodiny na postoje k cizincům u žáků ZŠ a studentů SŠ

Otázka č.1: **Je pro tebe důležitý názor tvých rodičů na jiné národnosti (např. na**

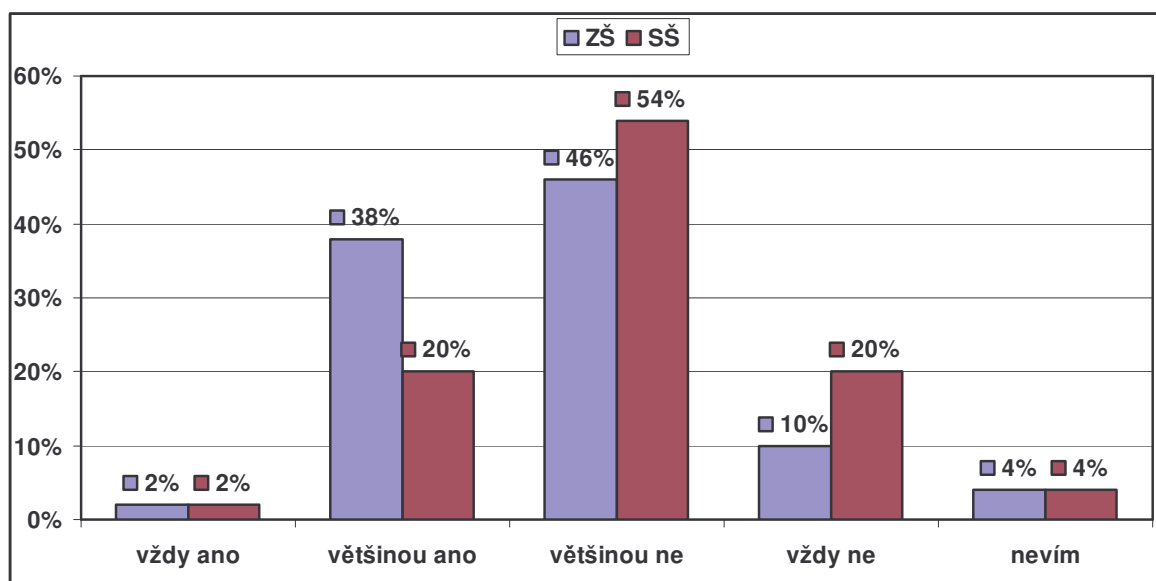
Vietnamce, Ukrajince)?

Graf č.1 Význam názorů rodičů na jiné národnosti.

Pro polovinu respondentů (50 %) nemá většinou názor rodičů důležitost, pro 15 % vždy nemá názor rodičů důležitost a 4 % dotazovaných nevědělo. Pro 2 % dotazovaných je názor rodičů na jiné národnosti vždy důležitý, pro 29 % většinou ano.

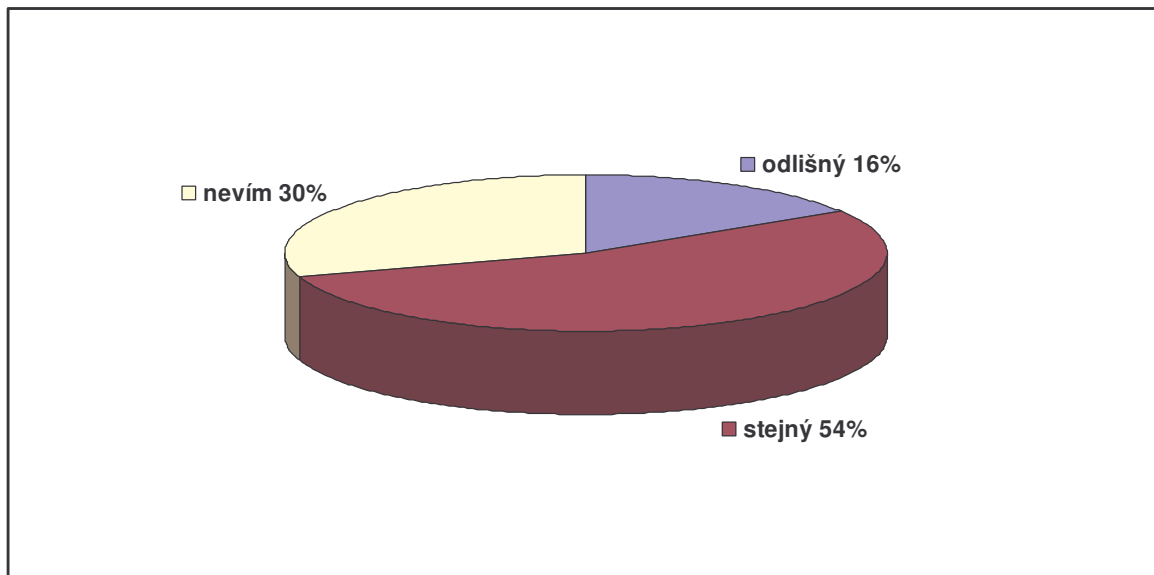
Graf č.2 Význam názorů rodičů na jiné národnosti na ZŠ a SŠ.

Tento graf ukazuje, že stejné procento respondentů (2 %) ZŠ a SŠ považuje názor svých rodičů vždy za důležitý. Stejná shoda byla i v odpovědi nevím (4 %) u dotazovaných ze ZŠ a SŠ. Pro 38 % dotazovaných žáků ZŠ je názor rodičů většinou důležitý, u středoškoláků to je jen 20 %. Pro 46 % žáků ZŠ většinou není důležitý názor rodičů, u studentů SŠ to je 54 %. 10 % žáků ZŠ a 20 % studentů SŠ odpovědělo, že názor rodičů pro ně není vždy důležitý.

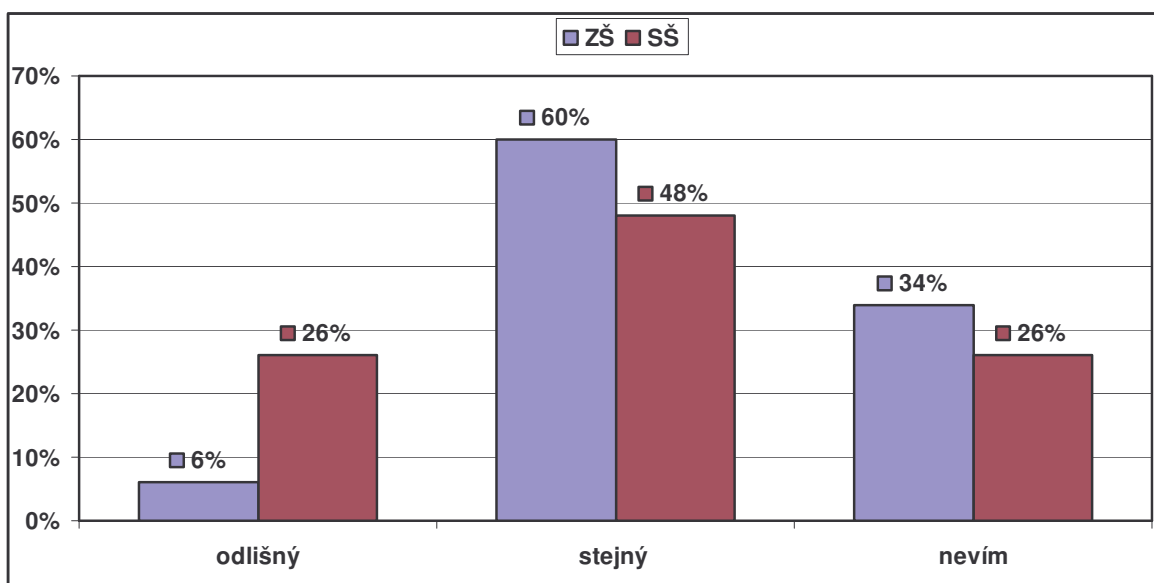
Otázka č.2: Myslíš si, že tvůj názor na soužití více národností v České republice a názor tvých rodičů

Graf č.3 Shodnost v názorech na soužití více národností v ČR.

Nadpoloviční většina respondentů (54 %) má stejné názory s rodiči, 30 % dotazovaných nevědělo. Pouze 16 % dotazovaných má odlišné názory než jejich rodiče. Pokud měli určit, v čem jsou jejich názory odlišné, nejčastěji uvedli, že ve všem.

Graf č.4 Shodnost v názorech na soužití více národností v ČR na ZŠ a SŠ.

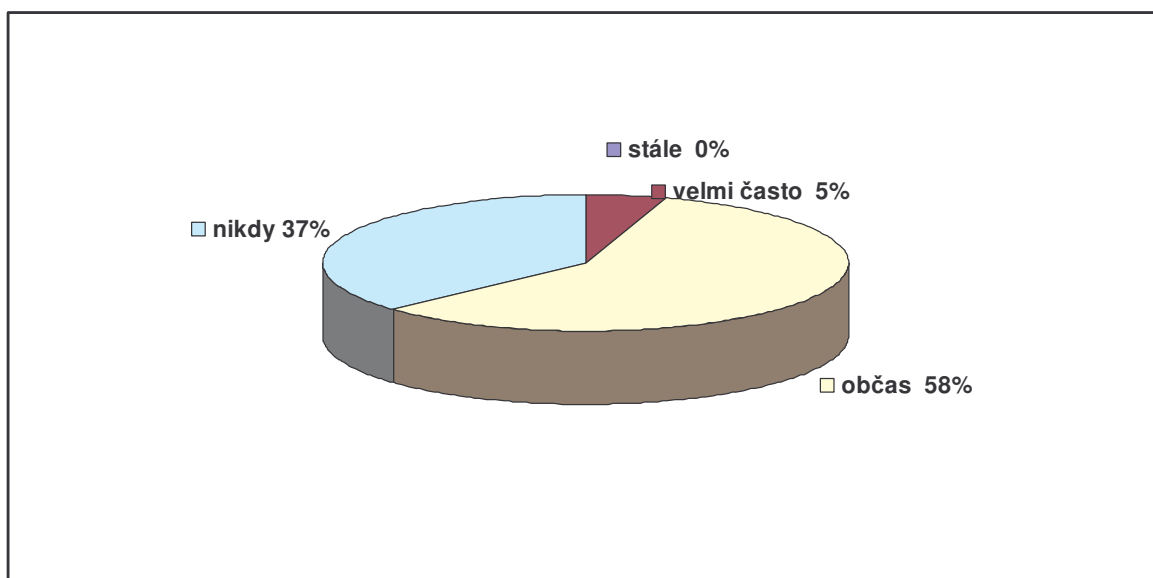
60 % žáků ZŠ má stejný názor jako rodiče, u studentů SŠ je to 48 %. Odpověď neví zvolilo 34 % žáků ZŠ a 26 % studentů SŠ. Odlišné názory než rodiče má 6 % žáků ZŠ tj. 3 žáci

z celkového počtu. V čem jsou jejich názory odlišné uvedli odpovědi – ve všem (1 žák), v chování (1 žák), rodičům vadí Vietnamci, ale já proti nim nic nemám (1 žák). 26 % středoškoláků má odlišné názory než rodiče, tj. celkový počet 13 studentů, v čem jsou jejich názory odlišné odpověděli nejčastěji - ve všem (6 studentů), nevím (2 studenti), rodičům vadí a mě ne (2 studenti), rodičům vadí cigáni a mě ne (1 student), mě nevadí ti co se slušně chovají (1 student), já zastávám názor, že ne všichni se chovají, jak by měli (1 student).

Otázka č.3: **Diskutují s tebou rodiče případně někdo z rodiny o této problematice**

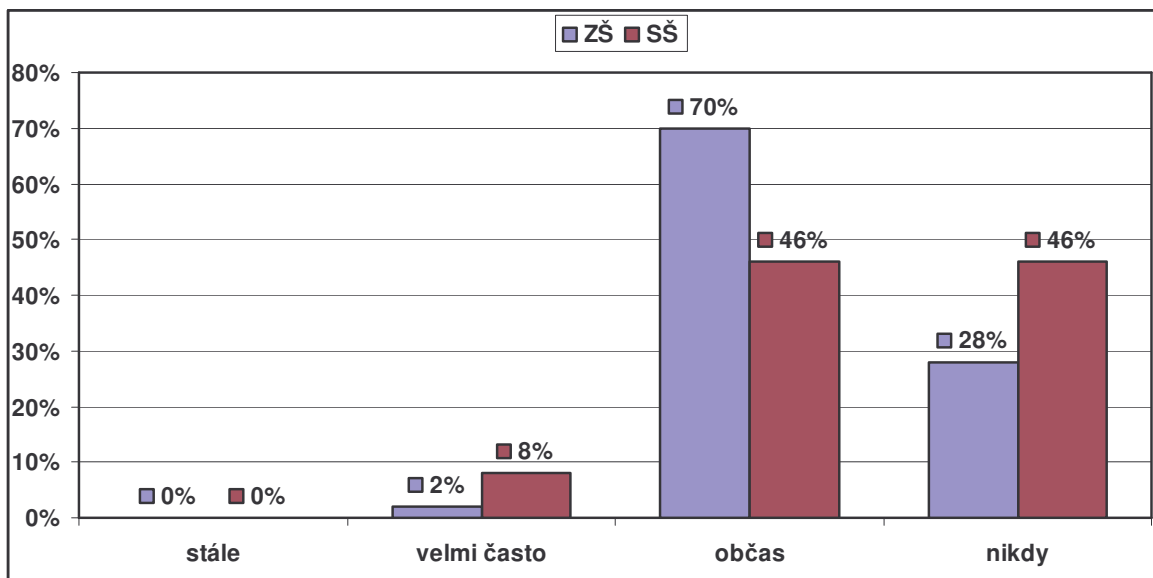
(cizinci v ČR, kulturní odlišnosti jiných národností apod.)?

Graf č.5 Četnost diskuzí rodičů s dětmi o cizincích.

Z grafu je patrné, že s více než polovinou respondentů (58 %) občas rodiče diskutují o cizincích, velmi často diskutuje jen 5 % dotazovaných. Naopak 37 % dotazovaných uvedlo, že s nimi rodiče nikdy nediskutují o cizincích a možnost, že rodiče s dětmi stále diskutují o této problematice, ne zvolil žádný z respondentů.

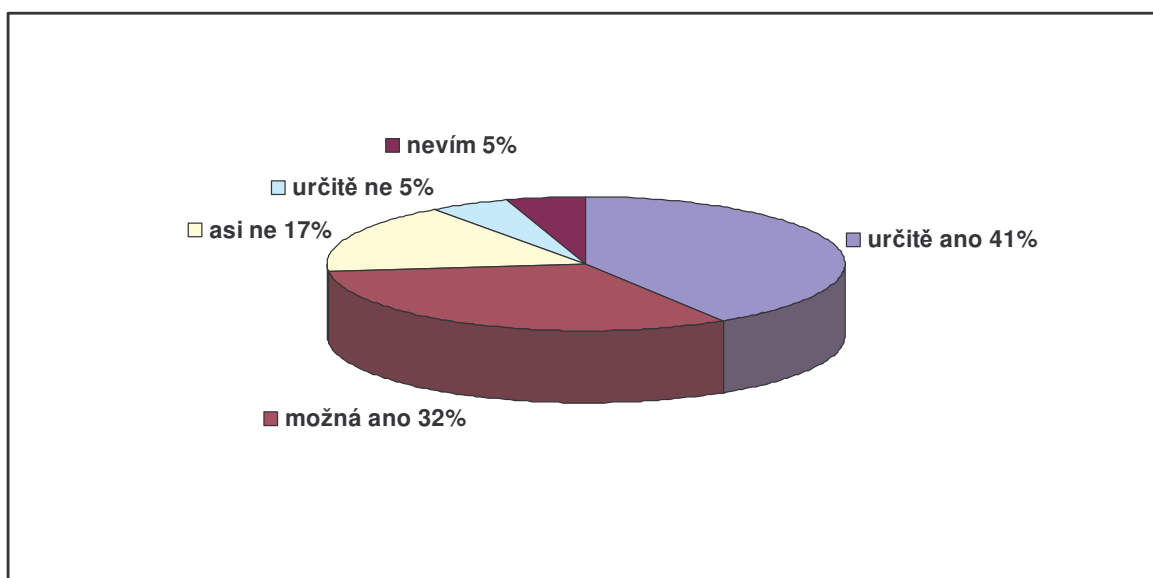
Graf č.6 Četnost diskuzí rodičů s dětmi o cizincích na ZŠ a SŠ.

Z grafu je patrný rozdíl v četnosti diskuzí o cizincích u žáků ZŠ a studentů SŠ. 70 % žáků ZŠ uvedlo, že s nimi rodiče diskutují občas a 28 %, že s nimi rodiče nikdy nediskutují, pouze se 2 % dotazovaných diskutují rodiče velmi často. Naopak pouze 46 % studentů SŠ uvedlo, že s nimi rodiče občas diskutují a 46 %, že s nimi rodiče nikdy nediskutují, 8 % respondentů uvedlo, že s nimi rodiče diskutují velmi často. Možnost, že rodiče s dětmi stále diskutují o této problematice, nezvolil žádný z dotazovaných.

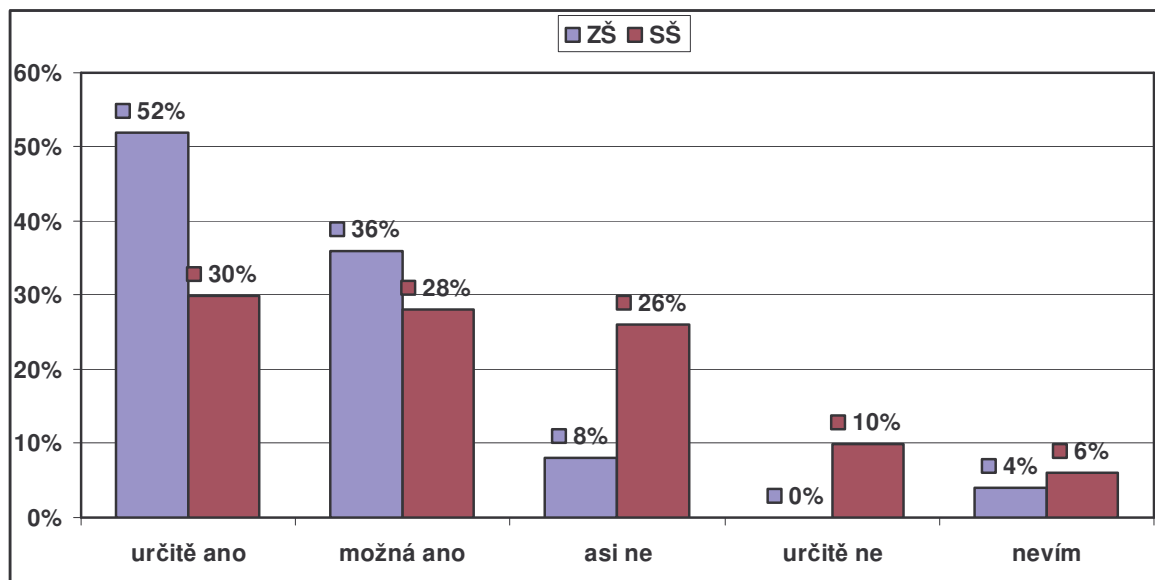
Otázka č.4: **Kdyby jsi chtěl/a získat více informací o jiných národnostech, mohl/a by ses obrátit na rodiče nebo na někoho z rodiny, kdo by ti pomohl?**

Graf č.7 Význam rodičů v získávání informací o cizincích.

41 % respondentů odpovědělo, že určitě by se mohli obrátit na rodiče, kdyby chtěli získat více informací o cizincích, 32 % uvedlo, že možná ano, 17 % asi ne, 5 % určitě ne a 5 % respondentů zvolilo odpověď nevím.

Graf č.8 Význam rodičů v získávání informací o cizincích na ZŠ a SŠ.

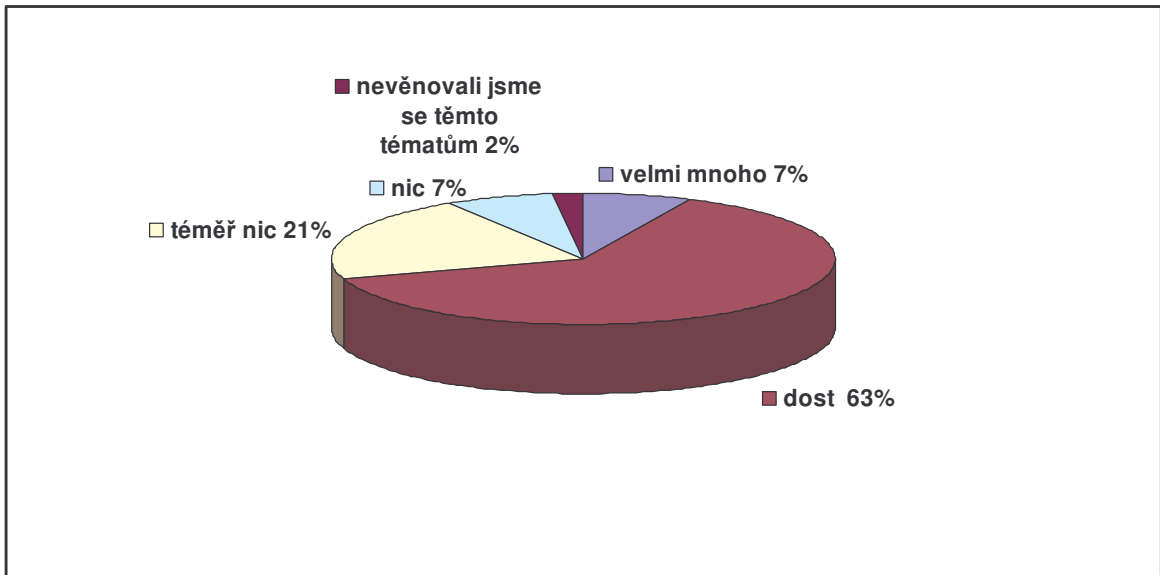
Tento graf ukazuje rozdíly mezi žáky ZŠ a studenty SŠ v možnostech získávat informace o cizincích od svých rodičů. 52 % žáků ZŠ si myslí, že by jim rodiče určitě pomohli získat informace a 36 % si myslí, že možná ano. Naproti tomu u studentů SŠ si již pouze 30 % myslí, že by jim určitě rodiče pomohli a 28 % zvolilo odpověď možná ano, 26 % si myslí, že by jim rodiče asi nepomohli a 10 %, že by jim rodiče určitě nepomohli. Pouze 8 % žáků ZŠ si myslí, že by jim asi rodiče nepomohli a ani jeden žák nezvolil odpověď, že by mu rodiče určitě nepomohli. 4 % žáků ZŠ a 6 % studentů SŠ nevědělo, zda by se mohli obrátit na své rodiče.

Z výše uvedených grafů zjišťujeme, že pro 50 % respondentů většinou není důležitý názor rodičů na cizince, větší důležitost názoru rodičů přikládají žáci ZŠ než studenti SŠ. 54 % respondentů má stejný názor s rodiči, odlišné názory než rodiče mají více studenti SŠ než žáci ZŠ. O cizincích občas diskutuje 58 % respondentů, 37 % nikdy nediskutuje, kdy více se svými dětmi o této problematice diskutují rodiče žáků ZŠ.

6.2 Vliv školy a kamarádů na postoje k cizincům u žáků ZŠ a studentů SŠ

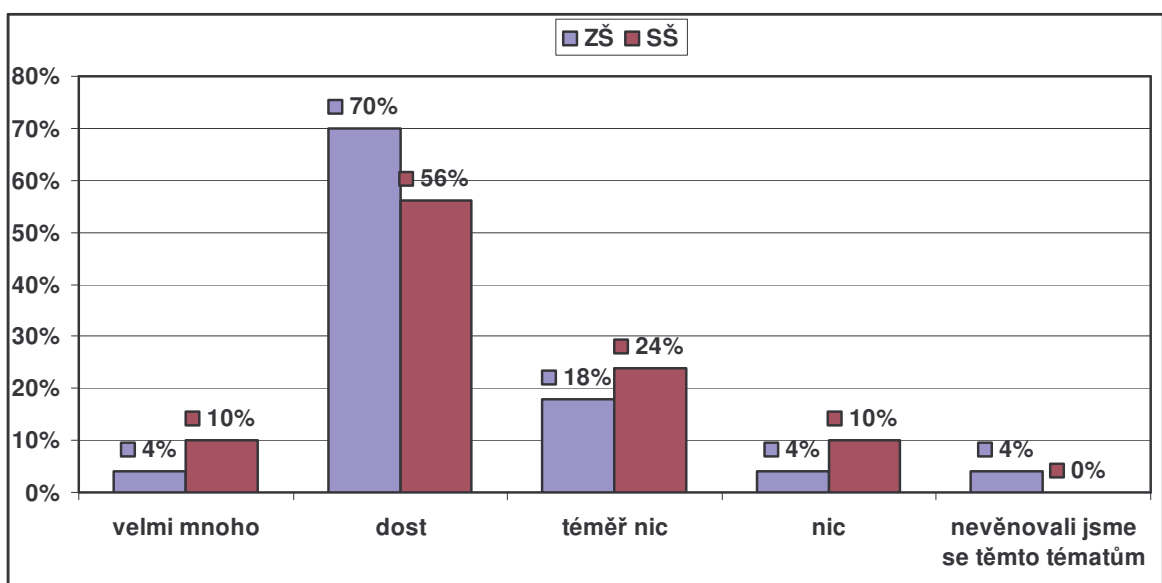
Otázka č.7: Věnovali jste se ve škole v rámci některého z předmětů lidem jiných národností, odlišným kulturám a co ti to dalo?

Graf č.9 Přínos výuky o jiných národnostech.

V případě, kdy měli žáci a studenti ohodnotit, co jim dala výuka ve škole o jiných národnostech, odlišných kulturách apod. uvedlo 7 % velmi mnoho a na druhé straně 7 % uvedlo, že nic. 63 % uvedlo dost, 21 % téměř nic a 2 % se domnívají, že se těmto tématům ve škole nevěnovali.

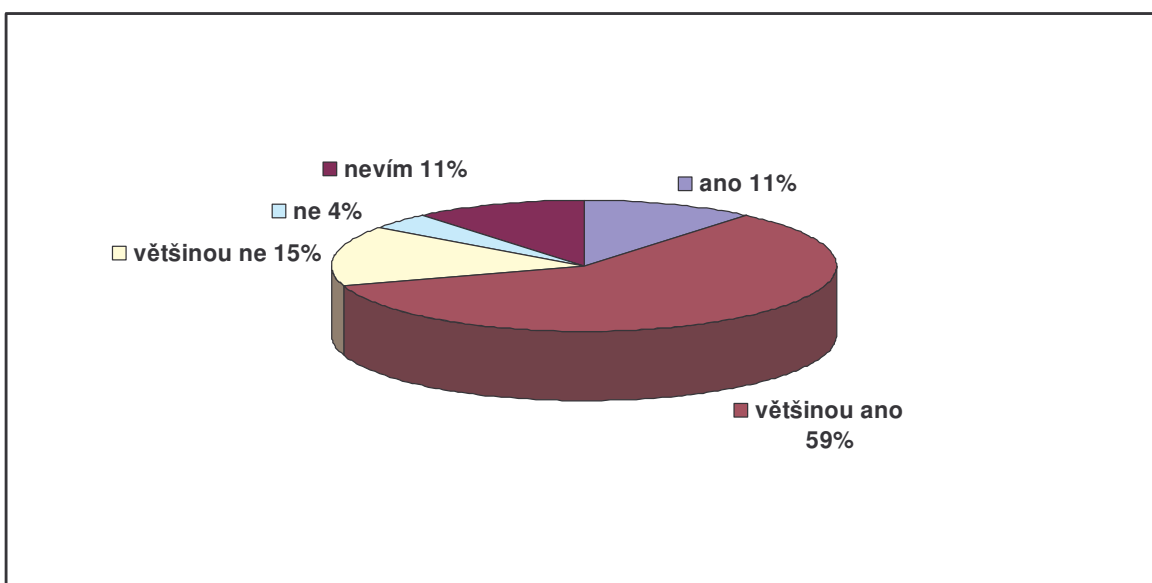
Graf č.10 Přínos výuky o jiných národnostech na ZŠ a SŠ.

Z grafu je patrné, že 70 % žáků ZŠ zvolilo odpověď dost, pouze 4 % velmi mnoho. Odpověď dost zvolilo 56 % SŠ, odpověď velmi mnoho 10 % SŠ. 24 % SŠ zvolilo odpověď téměř nic, 10 % nic. U žáků ZŠ to bylo 18 % téměř nic a 4 % nic. 4 % ZŠ si myslí, že se těmito tématům nevěnovali, tuto možnost nezvolil žádný ze studentů SŠ.

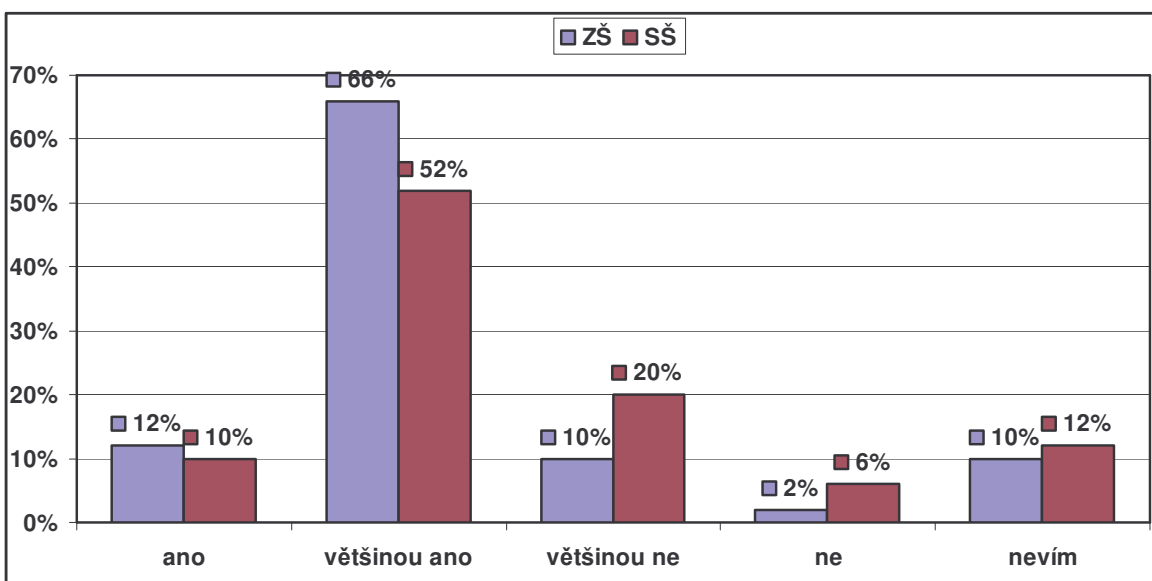
Otázka č.8: **Máš stejný nebo podobný názor na cizince jako většina tvých kamarádů?**

Graf č.11 Shodnost názorů na cizince s kamarády.

Celkem 59 % respondentů má většinou shodný názor se svými kamarády, 11 % má shodný názor, 15 % většinou nemá a 4 % nemají shodný názor. Nevědělo 11 %.

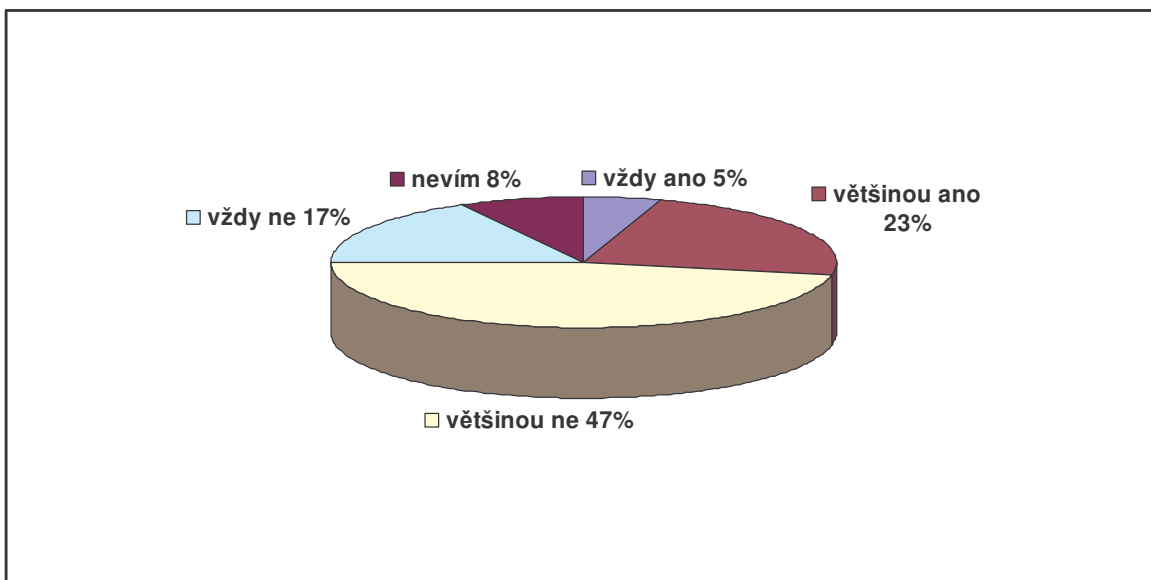
Graf č.12 Shodnost názorů na cizince s kamarády na ZŠ a SŠ.

Tento graf ukazuje rozdíly u ZŠ a SŠ. 66 % žáků ZŠ většinou má shodné názory, 10 % většinou nemá a 2 % nemají shodné názory. U studentů SŠ pouze 52 % většinou má shodné názory, 20 % již většinou nemá a 6 % nemá shodné názory. U ostatních odpovědí nejsou významnější rozdíly.

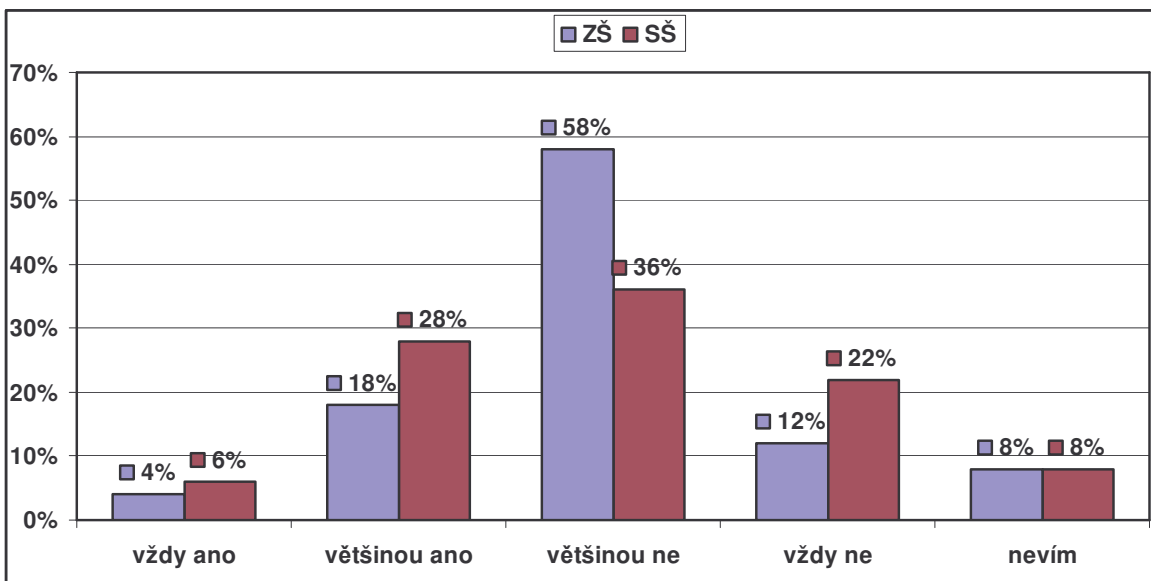
Otázka č.9: Je pro tebe důležitý názor tvých kamarádů na cizince?

Graf č.13 Důležitost názoru kamarádů na cizince.

Pro celkem 47 % respondentů většinou není názor kamarádů důležitý, pro 23 % většinou ano a pro 5 % vždy ano. Pro 17 % vždy není názor kamarádů důležitý a 8 % nevědělo.

Graf č.14 Důležitost názoru kamarádů na cizince na ZŠ a SŠ.

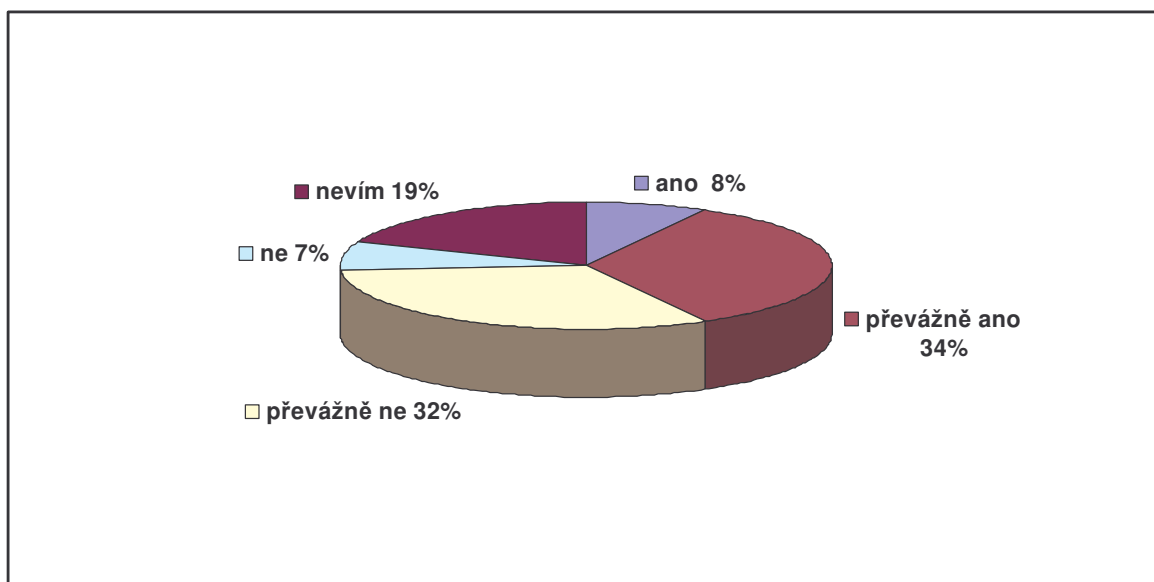
Z grafu jsou patrné rozdíly v důležitosti názoru kamarádů. Pro 58 % ZŠ a 36 % SŠ nejsou většinou názory kamarádů důležité. Pro 12 % ZŠ a 22 % SŠ vždy nejsou důležité. Pro 28 % SŠ jsou většinou důležité u ZŠ je to 18 %. Odpověď, že jsou názory kamarádů na cizince vždy důležité zvolilo téměř stejné procento ZŠ a SŠ. Nevědělo stejné procento ZŠ i SŠ.

Z grafů vyplývá, že 63 % respondentů uvedlo, že jim výuka ve škole o jiných národnostech dala dost. 70 % všech respondentů má nebo většinou má stejný nebo podobný názor na cizince jako jejich kamarádi a 19 % nemá nebo většinou nemá stejný nebo podobný názor. Překvapivým zjištěním je, že pro 58 % žáků ZŠ není většinou důležitý názor kamarádů a u studentů SŠ je to jen 36 %.

6.3 Vliv médií na postoje k cizincům u žáků ZŠ a studentů SŠ a informační zdroje o cizincích

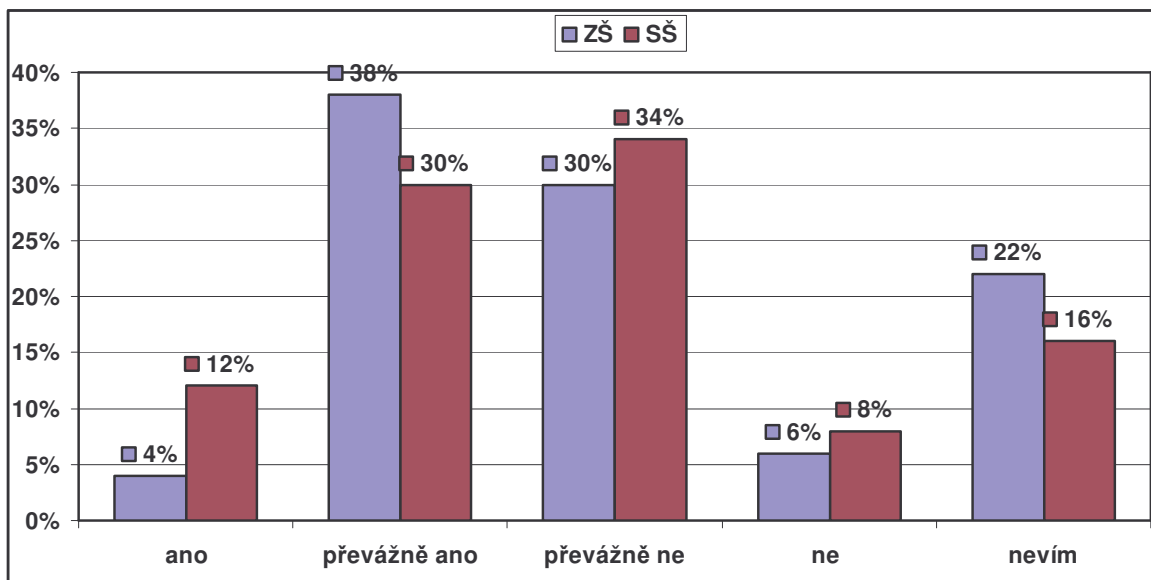
Otázka č.12: Sdílíš stejný nebo podobný názor na cizince, tak jak je prezentován v médiích?

Graf č.15 Shodnost názoru na cizince s médii.

Téměř shodné procento dotazovaných převážně sdílí shodný názor s médii (34 %) a nesdílí shodný názor (32 %). Stejný názor s médii má 8 % a 7 % nesdílí stejný názor s médii. 19 % dotazovaných nevědělo.

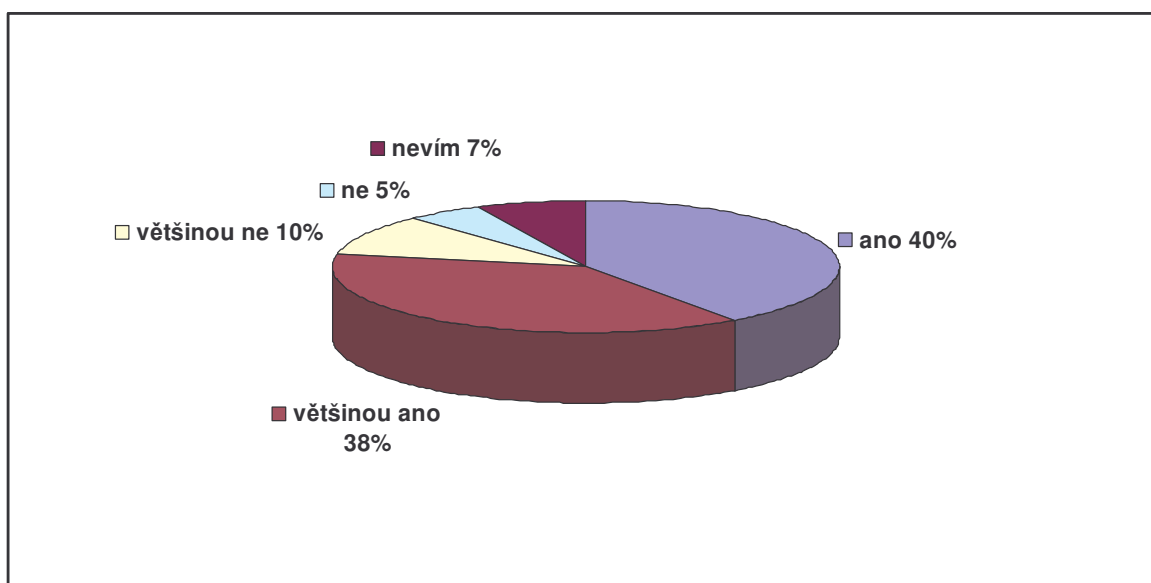
Graf č.16 Shodnost názoru na cizince s médii na ZŠ a SŠ.

Při srovnání sdílení shodného názoru s médii u ZŠ a SŠ nejsou patrné větší rozdíly. Stejný názor s médii nesdílí téměř shodné procento ZŠ i SŠ. Převážně nesdílí 30 % ZŠ a 34 % SŠ. Mírné rozdíly jsou patrné ve sdílení stejných názorů s médii, u ZŠ pouze 4 % u SŠ 12 %. Převážně shodný názor sdílí 38 % ZŠ a 30 % SŠ. Nevědělo 22 % ZŠ a 16 % SŠ.

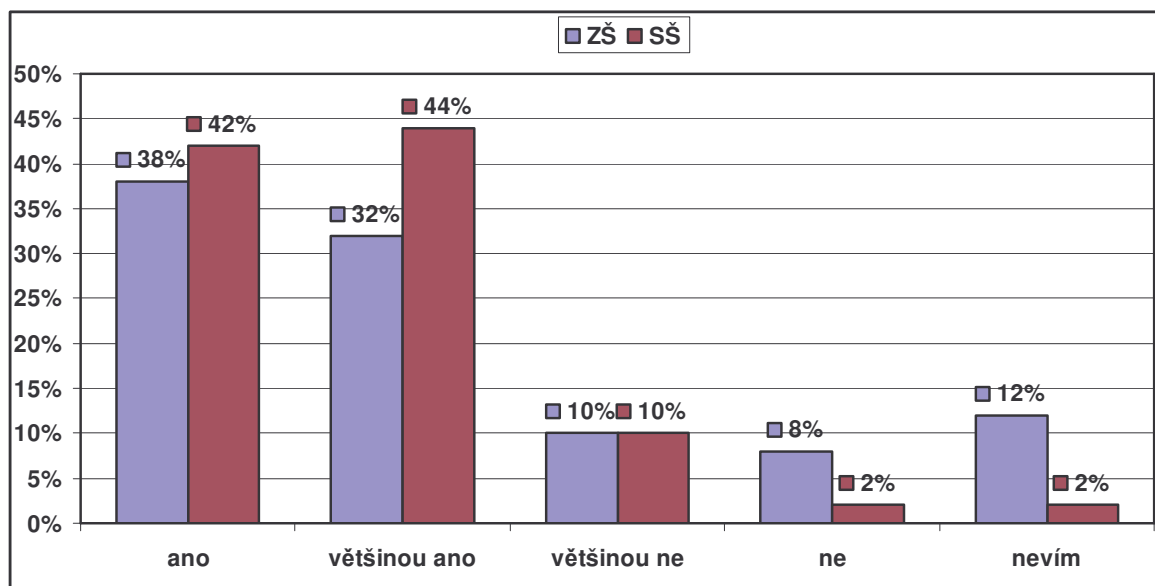
Otázka č.13: **Myslíš si, že je snadné získat dostatek informací o kulturách, zvycích, tradicích jiných národností na internetu, v televizi, z novin?**

Graf č.17 Dostupnost informací o cizincích v médiích.

Celkem 40 % respondentů se domnívá, že je snadné získat dostatek informací o cizincích z médií, 38 % se domnívá, že většinou ano. Pouze 5 % se domnívá, že není snadné získat dostatek informací a 10 %, že většinou není. 7 % dotazovaných nevědělo.

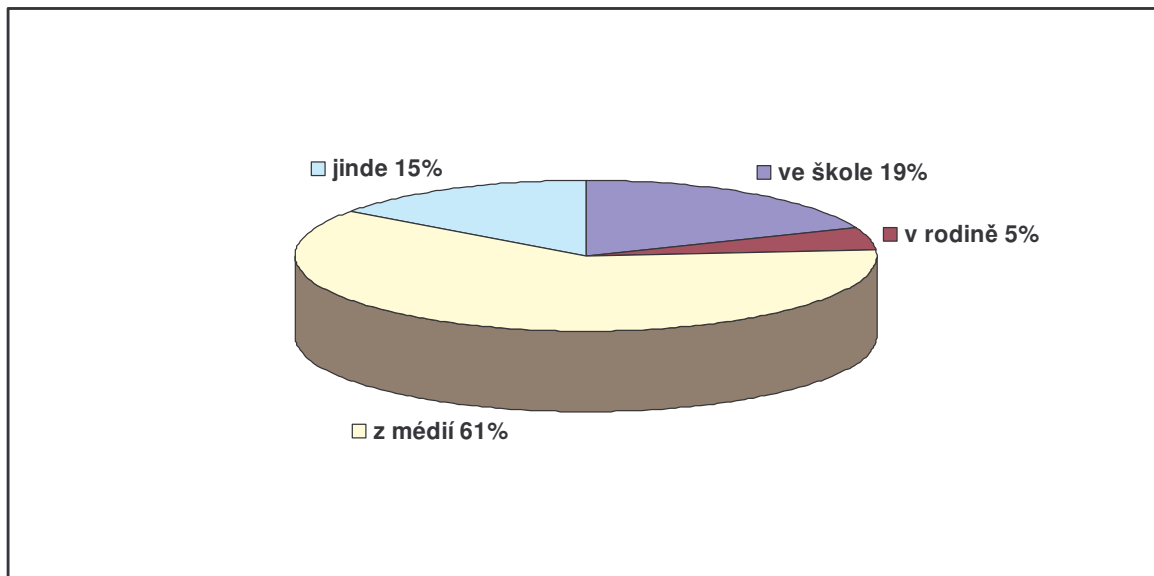
Graf č.18 Dostupnost informací o cizincích v médiích na ZŠ a SŠ.

44 % studentů SŠ se domnívá, že většinou je snadné získat dostatek informací o cizincích a 42 %, že je snadné získat informace. U ZŠ se 32 % domnívá, že je většinou snadné a 38 %, že je snadné získat dostatek informací. Shodné procento SŠ i ZŠ si myslí, že většinou není snadné získat dostatek informací z médií. 8 % ZŠ a 2 % SŠ si myslí, že není snadné získat dostatek informací. 12 % ZŠ nevědělo, u SŠ nevědělo pouze 2 % dotazovaných.

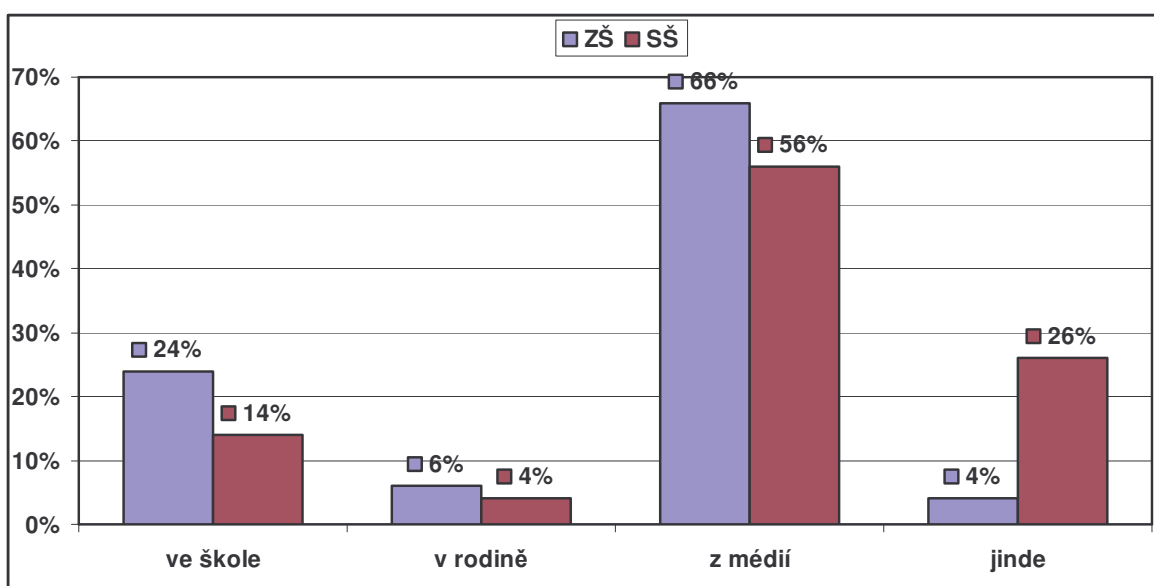
Otázka č.11: **Kde získáváš nejvíce informací o lidech jiných kultur, národností?**

Graf č.19 Nejdůležitější informační zdroj informací o cizincích.

Celkem 61 % dotazovaných uvedlo, že z médií získává nejvíce informací o cizincích. Poté následuje škola (19 %), jinde 15 % a v rodině 5 %. Pokud měli respondenti uvést, kde jinde získávají informace, nejvíce jich uvedlo v zahraničí.

Graf č.20 Nejdůležitější informační zdroj informací o cizincích na ZŠ a SŠ.

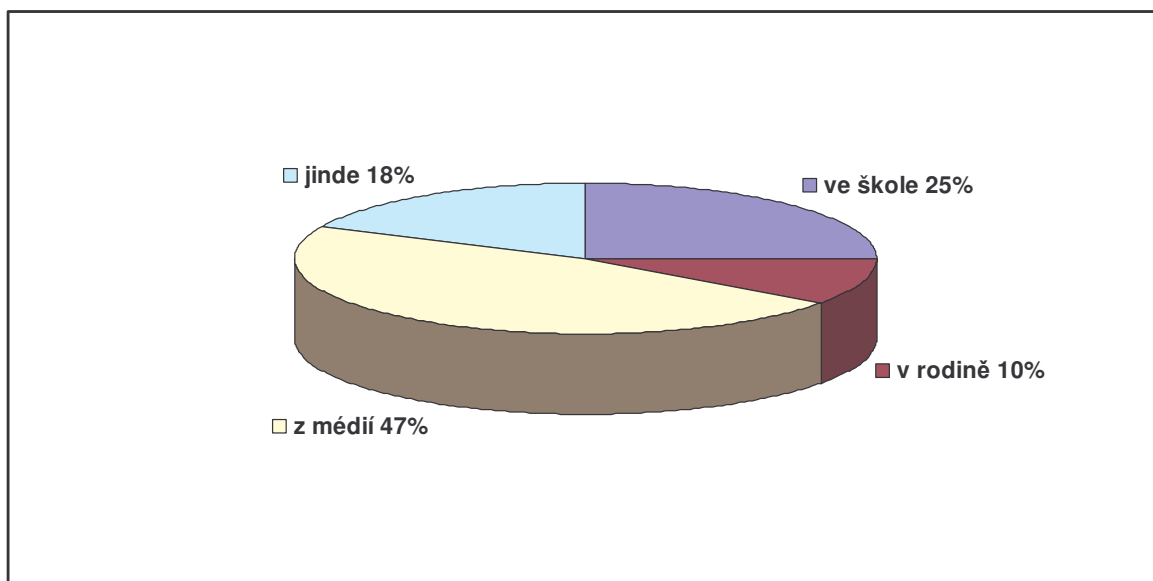

Z grafu je patrné, že žáci ZŠ více získávají informace z médií (66 %) než studenti SŠ (56 %), kteří naopak získávají informace více z jiných zdrojů (26 %), než žáci ZŠ (4 %). Pokud měli dotazovaní uvést, kde jinde získávají informace, 4 studenti SŠ uvedli, že ze všech uvedených zdrojů stejně, 3 studenti SŠ uvedli v zahraničí, 2 studenti od kamarádů, 2 studenti uvedli nikde, 2 studenti od cizinců, 1 student na besedách, přednáškách. Celkem 14 studentů SŠ odpovědělo, že získávají informace jinde, u ZŠ to byli 2 žáci, kteří odpověděli

všude (1 žák), ve všech uvedených (1 žák). Více žáků ZŠ získává informace ve škole (24 %) než studentů SŠ (14 %). Rodinu jako zdroj informací uvedli téměř shodně ZŠ i SŠ.

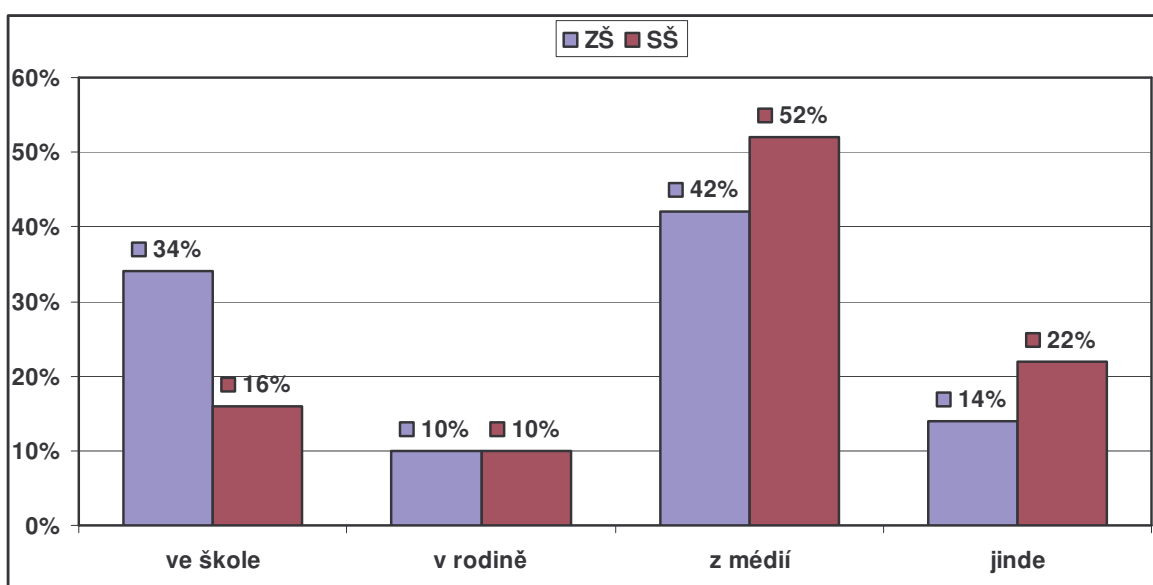
Otázka č.14: **Pokud bys chtěl/a získat více pravdivých informací o cizincích, kde by bylo nejsnazší tyto informace získat?**

Graf č.21 Možnost získání pravdivých informací o cizincích.

Téměř polovina všech respondentů (47 %) si myslí, že více pravdivých informací o cizincích lze získat z médií. 25 % se domnívá, že ve škole, 10 % v rodině a 18 % jinde.

Graf č.22 Možnost získání pravdivých informací o cizincích na ZŠ a SŠ.

Shodné procento (10 %) respondentů ZŠ i SŠ se domnívá, že v rodině by získali více pravdivých informací o cizincích. Žáci ZŠ by hledali informace ve škole (34 %), oproti pouze 16 % SŠ, kteří ale v 52 % by se obrátili na média, u ZŠ pouze 42 %. 14 % ZŠ tj. 7 žáků by hledalo informace jinde. 2 žáci odpověděli všude, 2 žáci z knih, 1 žák ze zkušeností, 1 žák od cizinců, 1 žák z prezentací cizinců o jejich zvycích. 22 % SŠ tj. 11 studentů odpovědělo jinde, 4 studenti v zahraničí, 4 studenti od cizinců/menšin, 1 student v blízkosti bydliště cizinců, 1 student prezentace, workshopy, 1 student ze zkušeností.

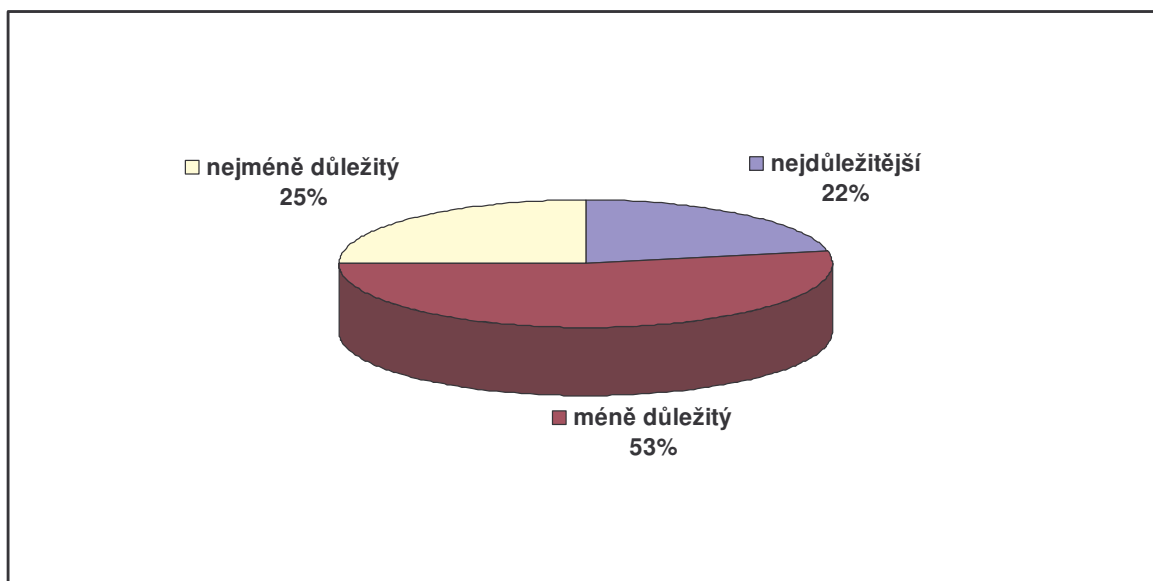
Pokud měli respondenti uvést nejvýznamnější a nejpravdivější zdroj informací o cizincích, jednoznačně označovali média. 78 % respondentů uvedlo, že je snadné nebo většinou snadné získat informace o cizincích z médií. V případě možnosti získávání pravdivých informací o cizincích, žáci ZŠ více označovali školu oproti studentům SŠ, kteří více označovali média nebo jiné informační zdroje.

6.4 Důležitost a důvěra v názory na cizince

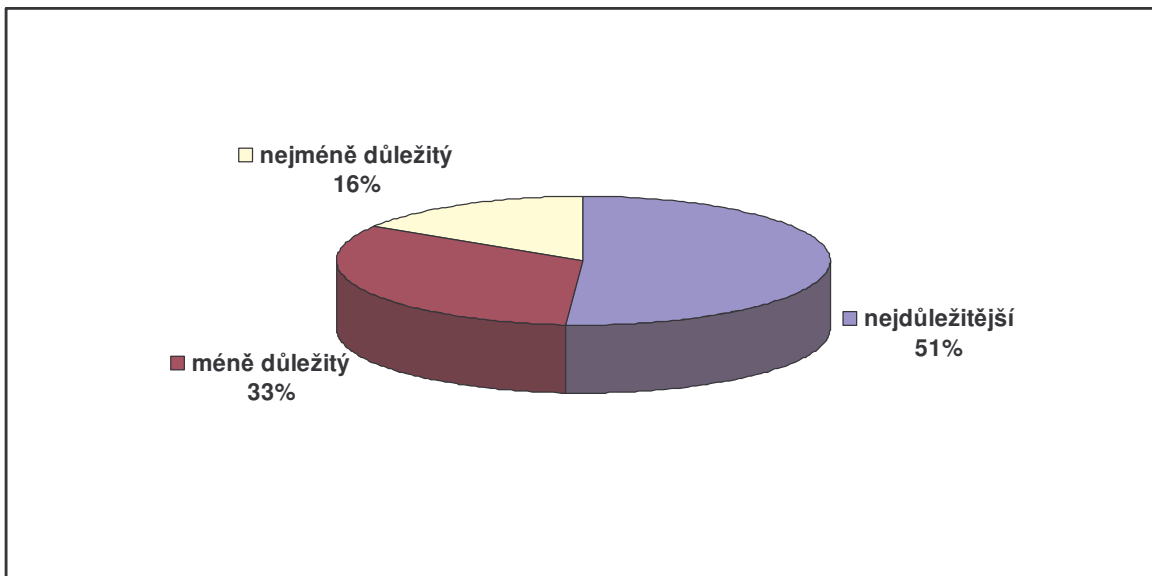
Otázka č.5: **Přiřaď k následujícím položkám číslo od 1 do 3, podle důležitosti pro tebe.**

Každé číslo použij pouze jednou. (1 = nejdůležitější, 2 = méně důležitý, 3 = nejméně důležitý)

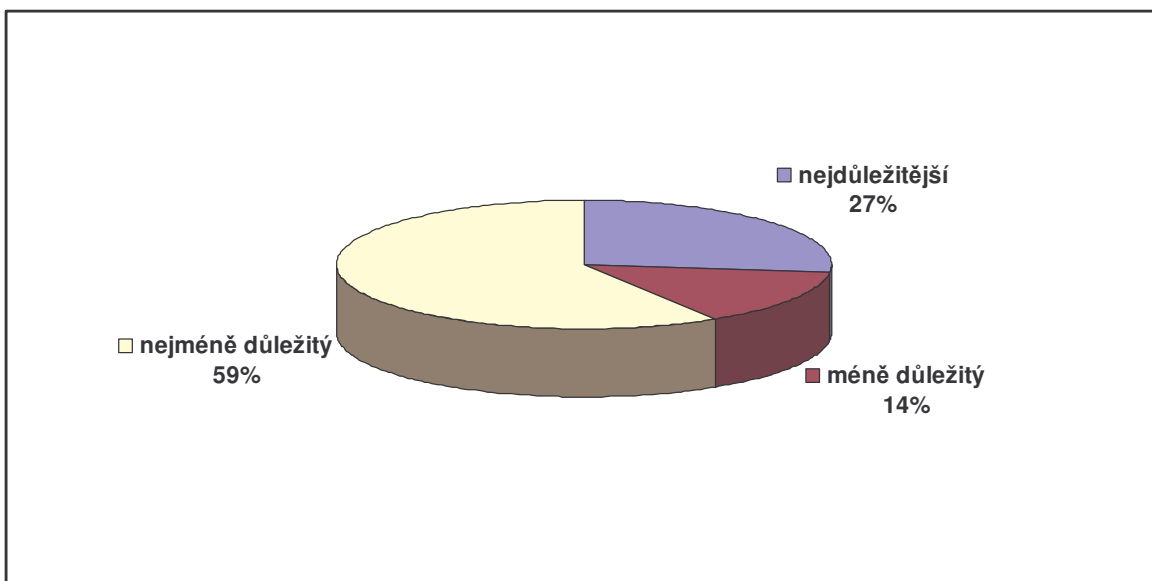
Graf č.23 Důležitost názoru na cizince prezentovaného ve škole.

Graf č.24 Důležitost názoru na cizince v rodině.

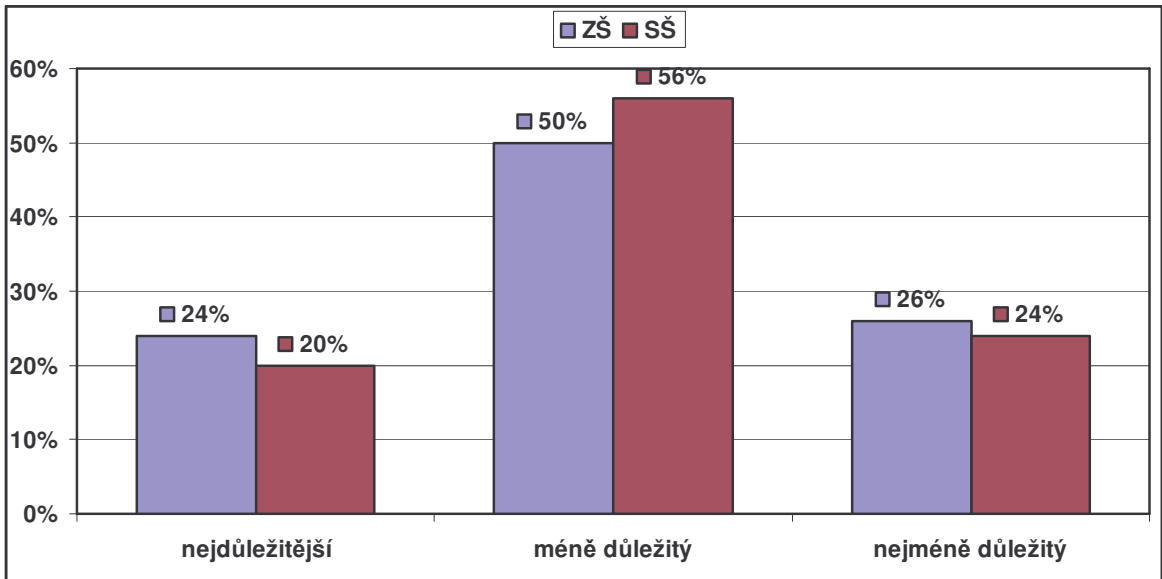

Graf č.25 Důležitost názoru na cizince prezentovaného v médiích.

Z uvedených grafů je patrné, že v případě, kdy si žáci a studenti mají zvolit důležitost názorů na cizince prezentovaných ve škole, v rodině a v médiích, jednoznačně převládá důležitost názoru na cizince v rodině, poté následuje škola a nejmenší význam přikládají žáci a studenti médiím.

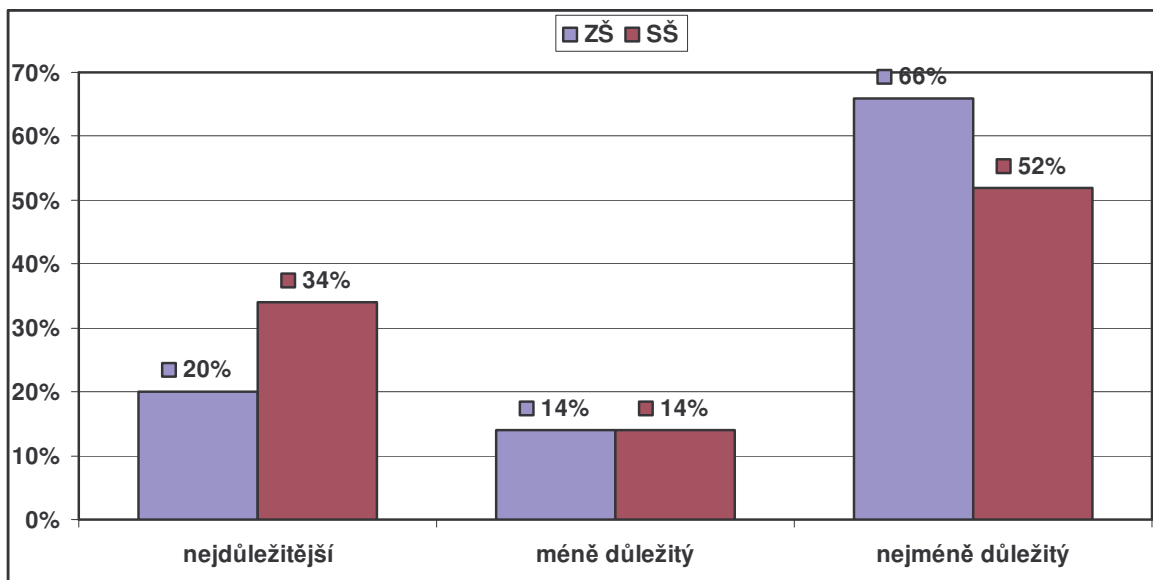
Graf č.26 Důležitost názoru na cizince prezentovaného ve škole na ZŠ a SŠ.

Graf č.27 Důležitost názoru na cizince v rodině na ZŠ a SŠ.

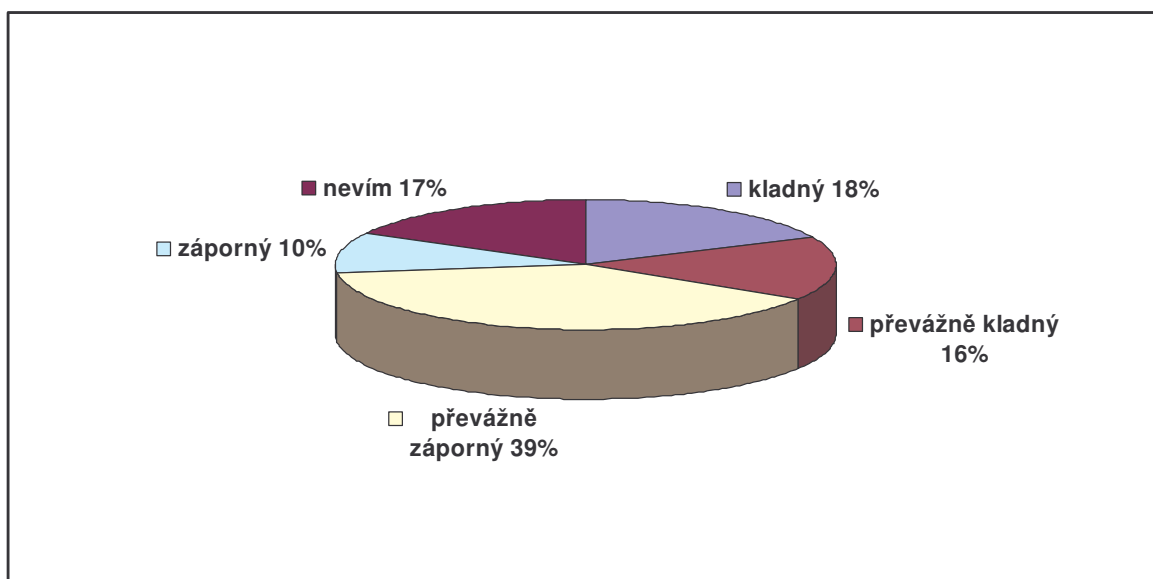
Graf č.28 Důležitost názoru na cizince prezentovaného v médiích na ZŠ a SŠ.

Z uvedených grafů vyplývá, že nejsou významnější rozdíly mezi žáky ZŠ a studenty SŠ v důležitosti názoru na cizince prezentovaného ve škole. Rozdíly jsou patrné v důležitosti názoru v rodině, kdy 56 % žáků ZŠ ho považuje za nejdůležitější a naopak pouze 8 % žáků za nejméně důležitý a naopak u studentů SŠ 24 % dotázaných uvedlo, že je pro ně nejméně důležitý a 46 % za nejdůležitější. Rozdíly jsou patrné i v důležitosti názoru v médiích, kdy 20 % žáků ZŠ a již 34 % studentů SŠ ho považuje za nejdůležitější, naopak za nejméně důležitý ho považuje 52 % středoškoláků a 66 % žáků ZŠ.

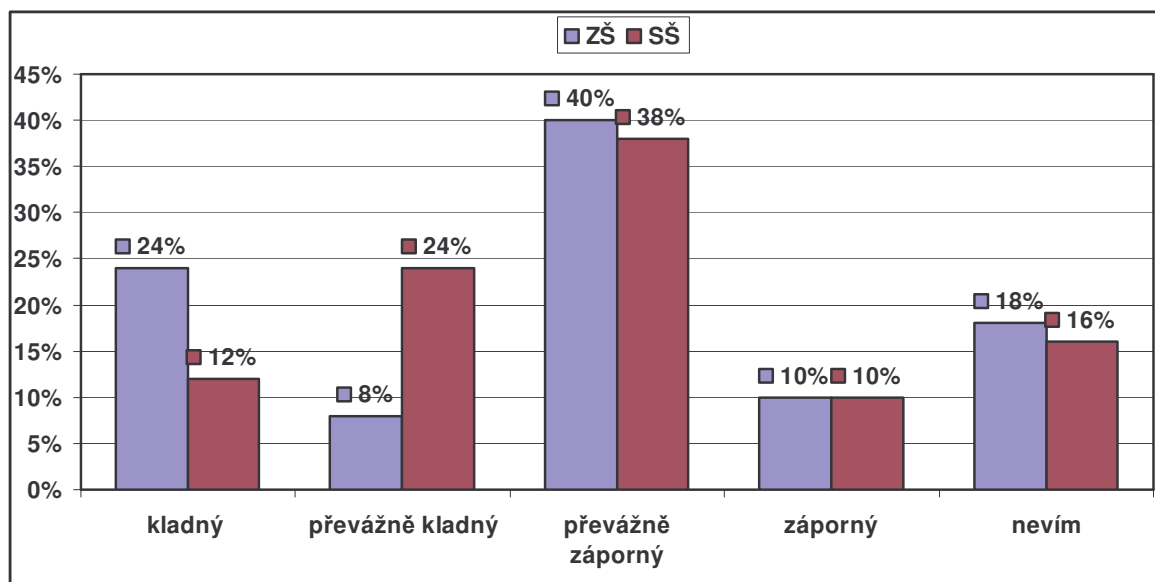
Otázka č.6: **Jaký je tvůj postoj k soužití více národností v České republice?**

Graf č.29 Postoj k soužití více národností v ČR.

V tomto případě měli žáci a studenti uvést svůj postoj k soužití více národností v ČR. 39 % hodnotí svůj postoj jako převážně záporný a 10 % jako záporný, pouze 18 % hodnotí svůj postoj jako kladný a 16 % jako převážně kladný. 17 % respondentů nemá vyhraněný postoj.

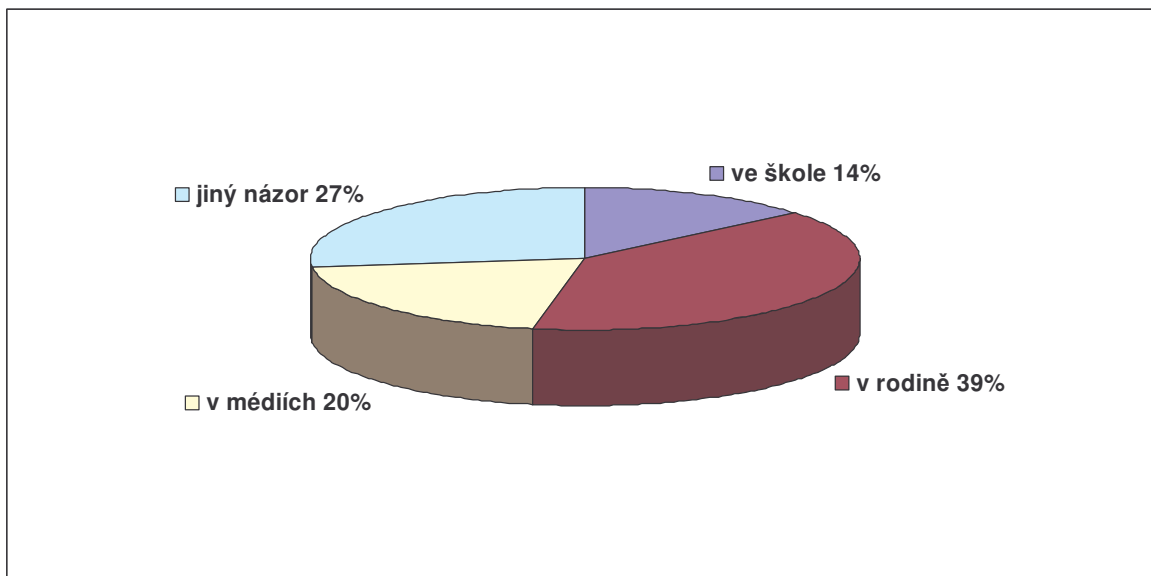
Graf č.30 Postoj k soužití více národností v ČR na ZŠ a SŠ.

Žáci ZŠ a studenti SŠ téměř shodně ohodnotili svůj postoj jako převážně záporný – 40% ZŠ a 38 % SŠ, shodně ohodnotili svůj postoj jako záporný – ZŠ i SŠ 10 % a vyhraněný postoj nemá 18 % žáků ZŠ a 16 % studentů SŠ. Rozdíly jsou patrné v kladném postoji – 24 % ZŠ a pouze 12 % SŠ a v převážně kladném postoji - 24 % SŠ a pouze 8 % ZŠ.

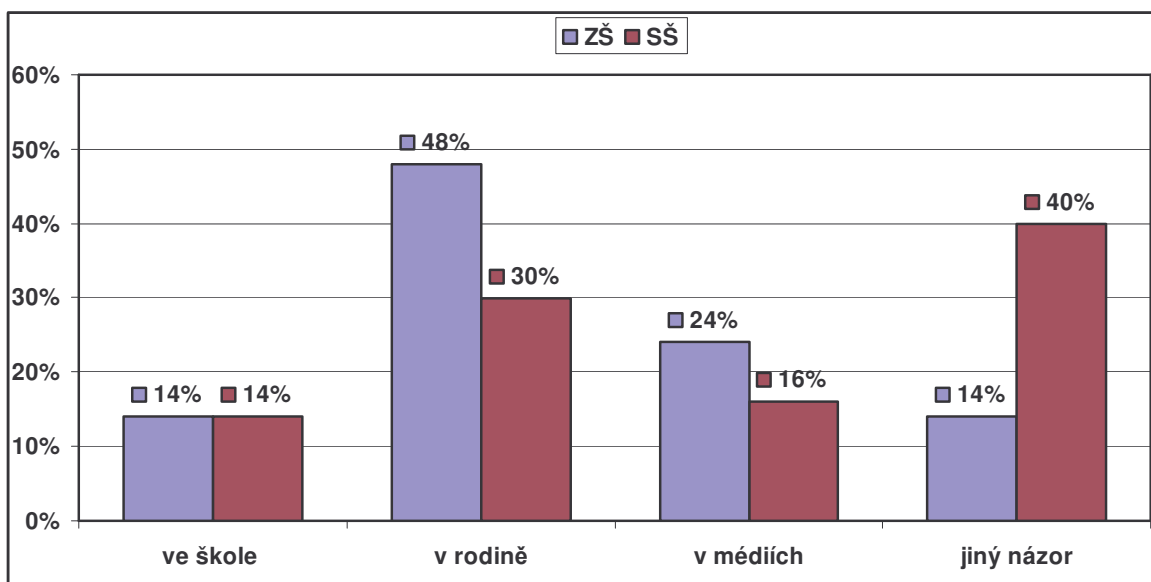
Otázka č.10: **Který názor je pro tebe nejdůležitější?**

Graf č.31 Určení nejdůležitějšího názoru.

V případě, kdy měli žáci a studenti určit, který z názorů na cizince je pro ně nejdůležitější, opět nejvíce procent určilo rodinu (39 %). Následoval názor v médiích 20 % a ve škole 14 %. 27 % respondentů uvedlo, že je pro ně nejdůležitější jiný názor. Nejčastěji uváděli, že je nejdůležitější jejich vlastní názor.

Graf č.32 Určení nejdůležitějšího názoru na ZŠ a SŠ.

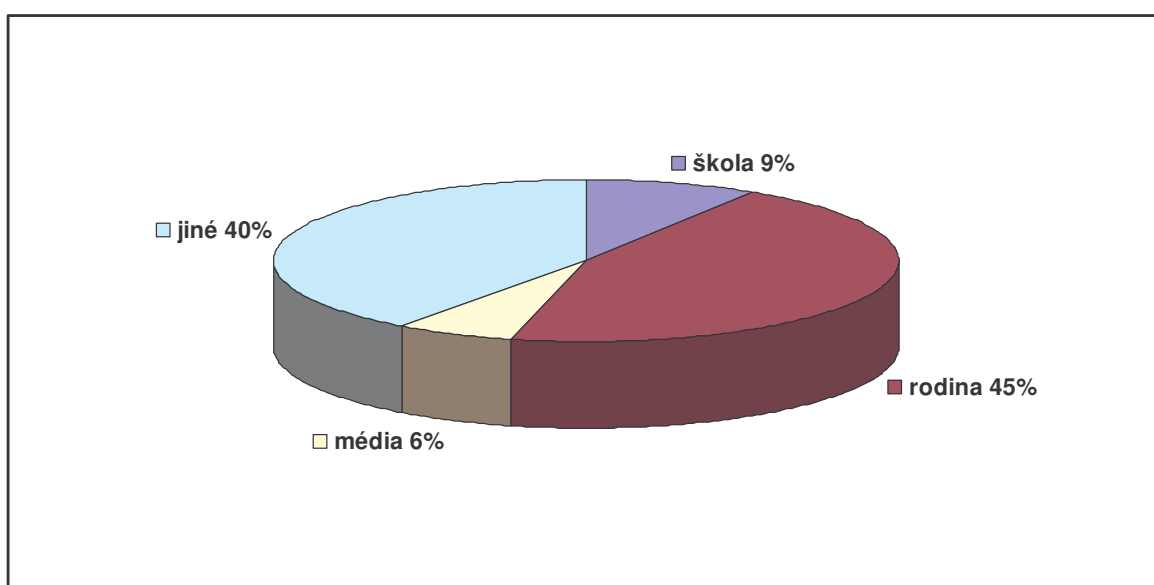

Při srovnání ZŠ a SŠ v důležitosti názorů je patrné, že stejné procento ZŠ i SŠ uvedlo názor ve škole (14 %). U středoškoláků klesá důležitost názoru v rodině (30 %) a vzrůstá důležitost jiného názoru (40 %). Žáci ZŠ mají pouze ve 14 % jiný názor a za nejdůležitější názor na cizince považuje téměř polovina (48 %) názor v rodině. Názor v médiích je nej-

důležitější pro 24 % ZŠ a 16 % SŠ. Pokud měli uvést jiné názory na cizince, které jsou pro ně nejdůležitější, žáci ZŠ nejčastěji uváděli jejich vlastní názor (3 žáci), žádný názor (1 žák), názor kamarádů (1 žák), názor ve městě (1 žák), podle zkušeností (1 žák). Celkem určilo jiný názor 7 žáků ZŠ. U studentů SŠ určilo jiný názor 20 studentů, nejčastěji uváděli vlastní názor (13 studentů), žádný názor (4 studenti), názor kamarádů (1 student), všechny jsou stejně důležité (1 student), nevím (1 student).

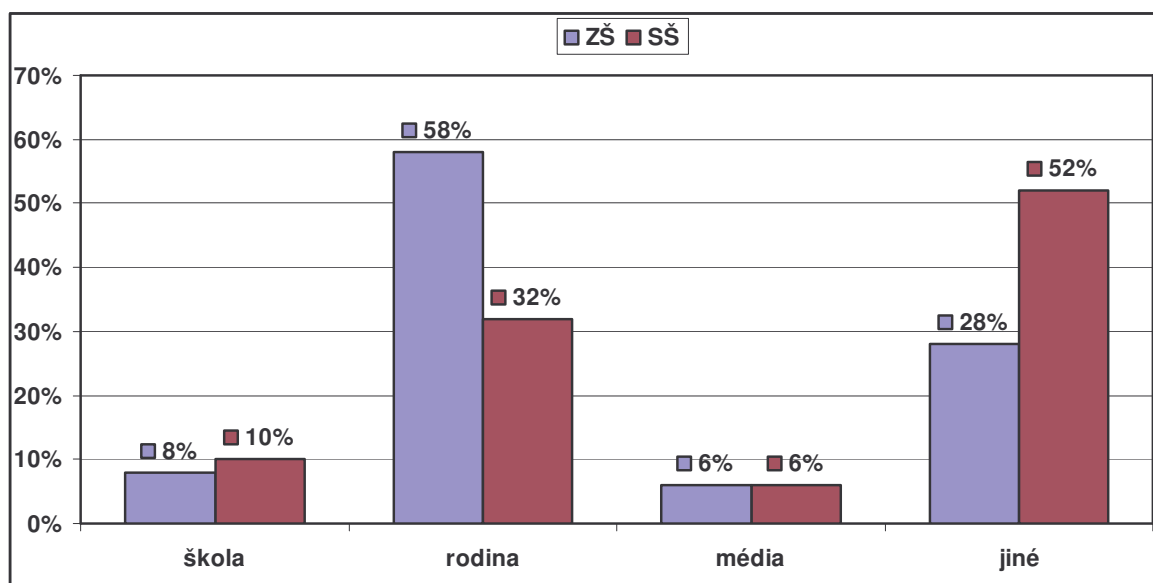
Otázka č.15: **Komu nejvíce věříš v názorech na cizince?**

Graf č.33 Důvěra v názory na cizince.

I u tohoto grafu se potvrdilo, že nejvíce respondentů věří rodině (45 %), pouze 9 % škole a 6 % médiím. 40 % dotazovaných věří v jiné názory.

Graf č.34 Důvěra v názory na cizince na ZŠ a SŠ.

V grafu jsou patrné rozdíly mezi ZŠ a SŠ u položek rodina a jiné. Zatímco 58 % ZŠ věří rodině u SŠ je to jen 32 %. Naproti tomu 52 % SŠ věří v jiné názory u ZŠ je to 28 %. Celkem 14 žáků ZŠ věří jiným názorům, z toho 8 žáků věří svým vlastním názorům, vlastním zkušenostem, 2 žáci kamarádům, 2 žáci nikomu, 2 žáci ani jedna možnost. Celkem 26 studentů SŠ věří jiným názorům, z toho 13 studentů věří svým vlastním názorům, vlastním zkušenostem, 5 studentů nikomu, 5 studentů ani jedna možnost, 2 studenti všem stejně, 1 student neví. U položek škola a média bylo téměř shodné procento SŠ a ZŠ.

Pokud měli respondenti uvést, který názor na cizince je pro ně nejdůležitější a kterému nejvíce věří, označili rodinu. Na druhém místě v důležitosti skončila média a třetí škola. Pokud měli respondenti uvést, kterému zdroji nejvíce věří, na druhém místě skončila škola a na třetím média. Studenti SŠ více uváděli jiné zdroje, které jsou pro ně důležité a kterým věří v názoru na cizince než žáci ZŠ.

6.5 Interpretace výsledků a ověřování hypotéz

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, který z faktorů – škola, rodina, média, nejvíce ovlivňuje děti a mládež v jejich postojích k cizincům. Výsledky výzkumu ukázaly, že nejvíce žáky ZŠ ovlivňuje rodina, přikládají jí největší důležitost a také nejvíce věří názoru na cizince, tak jak je prezentován v rodině. U studentů SŠ je již více patrný vliv dalších faktorů – média, kamarádi, vlastní názory a postoje, ale stále i mladí lidé dávají jednoznačně rodinu na první místo. Škole věří a přikládají největší důležitost více žáci ZŠ než studenti SŠ. Médii věří stejně žáci ZŠ i studenti SŠ. Pro pětinu respondentů je nejdů-

ležitější názor na cizince prezentovaný v médiích. Výsledky mého výzkumu odpovídají i na následující výzkumné otázky:

1. Jaký vliv má škola na děti a mládež v jejich postojích k cizincům?
2. Jaký je vliv rodičů a rodiny na děti a mládež v jejich postojích k cizincům?
3. Jaký je vliv médií u dětí a mládeže v jejich postojích k cizincům

Z výsledků mého výzkumu vyplývá následující. Žáci ZŠ a studenti SŠ vykazují obdobné postoje k cizincům. Bohužel svůj postoj hodnotí většinou jako převážně záporný. Více než polovina respondentů uvedla, že má stejný postoj k cizincům jako jejich rodiče a přesně polovina respondentů uvedla, že názor rodičů na cizince většinou není pro ně důležitý. Značná část dotazovaných také uvedla, že v případě potřeby získání více informací o jiných národnostech, by se mohli obrátit na rodiče nebo někoho z rodiny. Z výzkumu je patrné, že rodiče s žáky ZŠ o problematice cizinců více hovoří než se studenty SŠ. Jako nejdůležitější a nejpravdivější zdroj informací o cizincích uvedli žáci i studenti média, druhé místo zaujímá škola. Téměř shodná část dotazovaných převážně sdílí stejný nebo podobný názor na cizince a stejná část zase nesdílí stejný nebo podobný názor na cizince prezentovaný v médiích. Studenti SŠ získávají informace o cizincích více z jiných zdrojů než jen v rodině, škole a z médií vzhledem k žákům ZŠ.

Pro ověření hypotéz jsem zvolila test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku. Při rozhodování o platnosti nulové hypotézy zpravidla postupujeme tak, že vypočítanou hodnotu testového kritéria srovnáváme s tzv. kritickou hodnotou, kterou lze nalézt ve statistických tabulkách. Příslušnou kritickou hodnotu hledáme vždy pro určitou hladinu významnosti a určitý stupeň volnosti. Hladina významnosti je pravděpodobnost, že neoprávněně (nesprávně) odmítneme nulovou hypotézu. V mé bakalářské práci byla zvolena hladina významnosti 0,05 (5%). Počet stupňů volnosti je dán počtem těch četností v tabulce, kterým bychom mohli přiřknout libovolnou hodnotu při dodržení daného sloupcového součtu, tedy vždy o jeden řádek méně, než je celkem v dané tabulce řádků. V tomto případě je počet stupňů volnosti 1. Pokud nulovou hypotézu přijímáme, znamená to, že výsledky je možné vysvětlit působením náhody, že tedy mezi studovanými jevy nemusí být významný vztah (souvislost, rozdíl). K odmítnutí nulové hypotézy by bylo třeba, aby vypočítaná hodnota testového kritéria byla větší než hodnota kritická, nebo alespoň stejně velká.

Jestliže by uvedené výsledky byly statisticky významné, znamenalo by to, že je nelze vysvětlovat na základě náhody (Chráška, 2007).

1H 0 Mezi žáky ZŠ a studenty SŠ není rozdíl, jakou důležitost přiřkládají názoru rodičů na cizince.

1H A Mezi žáky ZŠ a studenty SŠ je rozdíl, jakou důležitost přiřkládají názoru rodičů na cizince.

$$x_{0,05}^2(1) = 3,841$$

K ověření hypotéz jsem použila odpovědi na otázku č.1.

Tabulka č.1 Důležitost názoru rodičů na cizince.

	Vždy ano, většinou ano	Vždy ne, většinou ne	$x^2 =$ 3,859056
ZŠ	20	28	
SŠ	11	37	

Zjišťujeme, že vypočítaná hodnota x^2 je větší než hodnota kritická $x_{0,05}^2(1) = 3,841$, proto odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu. Mezi žáky ZŠ a studenty SŠ existuje statisticky významný rozdíl v důležitosti názoru rodičů na cizince.

2H 0 Mezi žáky ZŠ a studenty SŠ není rozdíl, jakou důležitost přiřkládají názoru kamarádů na cizince.

2H A Mezi žáky ZŠ a studenty SŠ je rozdíl, jakou důležitost přiřkládají názoru kamarádů na cizince.

$$x_{0,05}^2(1) = 3,841$$

K ověření hypotéz jsem použila odpovědi na otázku č.9.

Tabulka č.2 Důležitost názoru kamarádů na cizince.

	Vždy ano, většinou ano	Vždy ne, většinou ne	$x^2 =$ 1,8482064
ZŠ	11	35	

SŠ	17	29	
----	----	----	--

Zjišťujeme, že vypočítaná hodnota x^2 je menší než hodnota kritická $x_{0,05}^2(1) = 3,841$, proto přijímáme nulovou hypotézu. Mezi žáky ZŠ a studenty SŠ není rozdíl v důležitosti názoru kamarádů na cizince.

3H 0 Mezi žáky ZŠ a studenty SŠ není rozdíl v názoru na cizince prezentovaného v médiích.

3H A Mezi žáky ZŠ a studenty SŠ je rozdíl v názoru na cizince prezentovaného v médiích.

$$x_{0,05}^2(1) = 3,841$$

K ověření hypotéz jsem použila odpovědi na otázku č.12.

Tabulka č.3 Sdílení názoru s médii.

	Převážně ano, ano	Převážně ne, ne	$x^2 =$ 0,1198152
ZŠ	21	18	
SŠ	21	21	

Zjišťujeme, že vypočítaná hodnota x^2 je menší než hodnota kritická $x_{0,05}^2(1) = 3,841$, proto přijímáme nulovou hypotézu. Mezi žáky ZŠ a studenty SŠ není rozdíl ve sdílení stejného nebo podobného názoru na cizince prezentovaného v médiích.

Z výše uvedeného ověřování hypotéz vyplývá následující. Mezi žáky ZŠ a studenty SŠ není rozdíl v tom, jakou důležitost přikládají názoru kamarádů na cizince ani není rozdíl v názoru na cizince prezentovaného médii. Mezi žáky ZŠ a studenty SŠ je však rozdíl v tom, jakou důležitost přikládají názoru rodičů na cizince. Žáci ZŠ přikládají názoru rodičů na cizince větší důležitost než studenti SŠ.

ZÁVĚR

Na závěr bych ráda shrnula dojmy a poznatky z psaní této bakalářské práce. Tvorba takto rozsáhlé práce pro mě byla něčím novým a ne vždy jednoduchým. Při zpracovávání teoretické části jsem si v mnoha oblastech rozšířila znalosti a vědomosti v dané problematice. Nejzajímavější částí práce pro mě ovšem byla praktická část. Potěšila mě vstřícnost a ochota pedagogických pracovníků na obou školách a jejich zájem o zaslání výsledků mého výzkumu. Doufám, že tyto výsledky pro ně budou v něčem přínosné a poskytnou vedení škol informace o postojích jejich žáků a studentů k cizincům a čím jsou tyto postoje ovlivňovány.

Z výsledků mého výzkumu bohužel vyplývá, že žáci a studenti hodnotí svůj postoj k soužití více národností v České republice jako převážně záporný. Zde stojí za zamyšlení, zda se situace zlepší pomocí multikulturní výchovy, která je zařazena v kurikulích příslušných škol. Děti by měli mít možnost, co nejvíce se seznámit s kulturními odlišnostmi jiných národů, cílem by mělo být, připravit je na komunikaci s příslušníky jiných národů, formovat jejich postoje tak, aby vnímaly multikulturní kontakt jako něco pozitivního, obohacujícího, přínosného. Výchova musí působit preventivně proti netolerantnímu smýšlení. Nelze dopustit, aby naše děti a mladí lidé vyrůstali v prostředí otevřeně sympatizujícím s rasismem. Je důležité, aby školy, ale především rodiče pozitivním směrem zprostředkovali dětem základní odlišnosti a hodnoty menšinových národnostních skupin a tím odstraňovali nebo alespoň co nejvíce zmírňovali rasovou nesnášenlivost. Samozřejmě jsou i rodiče a rodiny, které mají vůči menšinám a cizincům vyhraněný negativní postoj, zde velmi záleží na osobnosti pedagoga, který by měl být schopen ovlivnit myšlení svých žáků pozitivním směrem a nabídnout jim i jiný úhel pohledu.. Velkou roli ve vytváření postojů k cizincům sehrávají jistě i média, která nepřináší vždy objektivní a nepředpojaté informace o cizincích. O cizincích informují většinou v souvislosti s negativními jevy a kriminalitou. Na druhou stranu se v médiích poslední dobou častěji objevují např. dokumentární a jiné pořady zaměřené na prezentaci kulturních odlišností minorit. Pozitivním jevem je také činnost celé řady neziskových organizací a webové portály, zaměřené na multikulturní výchovu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ALLPORT, Gordon. W. *O povaze předsudků*. Praha: Prostor, 2004. ISBN 80-7260-125-3.
- [2] BURYÁNEK, Jan. (ed.). *Interkulturní vzdělávání I.: Příručka nejen pro středoškolské pedagogy*. Praha: Člověk v tísni, 2002. ISBN 80-7106-614-1.
- [3] BURYÁNEK, Jan. (ed.). *Interkulturní vzdělávání II*. Praha: Člověk v tísni, 2005. ISBN 80-903510-5-0.
- [4] GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
- [5] HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-763-9.
- [6] HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Vyd. 3. Praha: Budka, 1996. ISBN 80-901549-0-5.
- [7] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [8] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [9] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. et al. *Člověk – Prostředí – Výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- [10] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
- [11] MOREE, Dana a VARIANTY. *Než začneme s multikulturní výchovou: od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu*. Praha: Člověk v tísni, 2008. ISBN 978-80-86961-61-3.
- [12] MORGENSTERNOVÁ, Monika a Lenka ŠULOVÁ a kolektiv. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1361-1.
- [13] NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1679-9.
- [14] NOVÁK, Tomáš. *O předsudcích*. Brno: Doplněk, 2002. ISBN 80-7239-121-6.

- [15] PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-885-6.
- [16] PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-866-2.
- [17] RÝDL, Karel a Ivo NEZEL. *Rasismus a nacionalismus v současném životě (Informační příručka pro školy a veřejnost)*. Praha: IPPP ČR, 1997.
- [18] SKOVAJSA, Marek. a kol. *Občanský sektor* In MOREE, Dana. *Organizace občanské společnosti a multikulturní výchova v České republice*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-681-0.
- [19] ŠIŠKOVÁ, Tatjana. (ed.) *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.
- [20] ŠIŠKOVÁ, Tatjana. (ed.) *Výchova k toleranci a proti rasismu: multikulturní výchova v praxi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.
- [21] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

Internetové zdroje

- [1] Czechkid. *Co je Czechkid a jak s ním pracovat?* [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: <http://www.czechkid.cz/si1290.html>
- [2] Český statistický úřad. *Sčítání lidu, domů a bytů 2011*. [online]. [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/sldbvo>
- [3] MŠMT. *Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*. [online]. [2012-03-17]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>
- [4] Varianty. *O Variantách*. [online]. [cit. 2012-03-19]. Dostupné z: <http://www.varianty.cz/index.php?id=2>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR Česká republika

MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

SŠ Střední škola

ZŠ Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr.1 Státní občanství podle jednotlivých krajů.....	29
Obr.2 Vývoj počtu cizinců v letech 1993 – 2010.....	30

SEZNAM GRAFŮ

Graf č.1 Význam názorů rodičů na jiné národnosti.....	35
Graf č.2 Význam názorů rodičů na jiné národnosti na ZŠ a SŠ.....	36
Graf č.3 Shodnost v názorech na soužití více národností v ČR.....	37
Graf č.4 Shodnost v názorech na soužití více národností v ČR na ZŠ a SŠ.....	37
Graf č.5 Četnost diskuzí rodičů s dětmi o cizincích.....	38
Graf č.6 Četnost diskuzí rodičů s dětmi o cizincích na ZŠ a SŠ.....	38
Graf č.7 Význam rodičů v získávání informací o cizincích.....	39
Graf č.8 Význam rodičů v získávání informací o cizincích na ZŠ a SŠ.....	40
Graf č.9 Přínos výuky o jiných národnostech.....	41
Graf č.10 Přínos výuky o jiných národnostech na ZŠ a SŠ.....	41
Graf č.11 Shodnost názorů na cizince s kamarády.....	42
Graf č.12 Shodnost názorů na cizince s kamarády na ZŠ a SŠ.....	42
Graf č.13 Důležitost názoru kamarádů na cizince.....	43
Graf č.14 Důležitost názoru kamarádů na cizince na ZŠ a SŠ.....	43
Graf č.15 Shodnost názoru na cizince s médii.....	44
Graf č.16 Shodnost názoru na cizince s médii na ZŠ a SŠ.....	44
Graf č.17 Dostupnost informací o cizincích v médiích.....	45
Graf č.18 Dostupnost informací o cizincích v médiích na ZŠ a SŠ.....	46
Graf č.19 Nejdůležitější informační zdroj o cizincích.....	46
Graf č.20 Nejdůležitější informační zdroj o cizincích na ZŠ a SŠ.....	47
Graf č.21 Možnost získání pravdivých informací o cizincích.....	48
Graf č.22 Možnost získání pravdivých informací o cizincích na ZŠ a SŠ.....	48
Graf č.23 Důležitost názoru na cizince prezentovaného ve škole.....	49
Graf č.24 Důležitost názoru na cizince v rodině.....	49
Graf č.25 Důležitost názoru na cizince prezentovaného v médiích.....	50

Graf č.26 Důležitost názoru na cizince prezentovaného ve škole na ZŠ a SŠ.....	50
Graf č.27 Důležitost názoru na cizince v rodině na ZŠ a SŠ.....	51
Graf č.28 Důležitost názoru na cizince prezentovaného v médiích na ZŠ a SŠ.....	51
Graf č.29 Postoj k soužití více národností v ČR.....	52
Graf č.30 Postoj k soužití více národností v ČR na ZŠ a SŠ.....	53
Graf č.31 Určení nejdůležitějšího názoru.....	53
Graf č.32 Určení nejdůležitějšího názoru na ZŠ a SŠ.....	54
Graf č.33 Důvěra v názory na cizince.....	55
Graf č.34 Důvěra v názory na cizince na ZŠ a SŠ.....	55

SEZNAM TABULEK

Tabulka č.1 Důležitost názoru rodičů na cizince.....	58
Tabulka č.2 Důležitost názoru kamarádů na cizince.....	58
Tabulka č.3 Sdílení názoru s médii.....	59

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážení žáci a studenti,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku, který je zcela anonymní a časově nenáročný. Všechny získané informace budou použity pouze pro účel zpracování v mé bakalářské práci. Zvolenou odpověď, která nejvíce vystihuje Váš názor nebo postoj, zakroužkujte nebo vepište vaši odpověď. Zvolte vždy jen jednu odpověď.

Děkuji za pravdivé odpovědi a čas věnovaný tomuto dotazníku.

Marie Macková

FHS UTB ve Zlíně

obor sociální pedagogika

Jsi:

- a) chlapec
- b) dívka

Věk:

Škola:

1. Je pro tebe důležitý názor tvých rodičů na jiné národnosti (např. na Vietnamce, Ukrajince)?

- a) vždy ano
- b) většinou ano
- c) většinou ne
- d) vždy ne
- e) nevím

2. Myslíš si, že tvůj názor na soužití více národností v České republice a názor tvých rodičů je

- a) odlišný

b) stejný

c) nevím

Pokud jsi uvedl/a možnost a) uveď v čem jsou vaše názory odlišné

.....

3. Diskutují s tebou rodiče případně někdo z rodiny o této problematice (cizinci v ČR, kulturní odlišnosti jiných národností apod.)?

a) stále

b) velmi často

c) občas

d) nikdy

4. Kdyby jsi chtěl/a získat více informací o jiných národnostech, mohl/a by ses obrátit na rodiče nebo někoho z rodiny, kdo by ti pomohl?

a) určitě ano

b) možná ano

c) asi ne

d) určitě ne

e) nevím

5. Přiřaď k následujícím položkám číslo od 1 do 3, podle důležitosti pro tebe. Každé číslo použij pouze jednou. (1 = nejdůležitější, 2 = méně důležitý, 3 = nejméně důležitý)

a) názor na cizince prezentovaný ve škole (napiš 1,2, nebo 3)

b) názor na cizince v rodině (napiš 1,2 nebo 3)

c) názor na cizince prezentovaný v médiích (napiš 1,2 nebo 3)

6. Jaký je tvůj postoj k soužití více národností v České republice?

- a) kladný - je to možnost poznat jiné kultury, tradice, zvyky, obohacuje nás to
- b) převážně kladný – jejich přínos pro naši společnost je větší než případné problémy
- c) převážně záporný – přinášejí více problémů než přínosů pro naši společnost
- d) záporný - cizinci nám přinášejí jen spoustu problémů, zvyšují kriminalitu, berou pracovní příležitosti
- e) nevím, nemám vyhraněný názor

7. Věnovali jste se ve škole v rámci některého z předmětů lidem jiných národností, odlišným kulturám a co ti to dalo?

- a) velmi mnoho
- b) dost
- c) téměř nic
- d) nic
- e) nevěnovali jsme se ve škole těmto tématům

8. Máš stejný nebo podobný názor na cizince jako většina tvých kamarádů?

- a) ano
- b) většinou ano
- c) většinou ne
- d) ne
- e) nevím

9. Je pro tebe důležitý názor tvých kamarádů na cizince?

- a) vždy ano
- b) většinou ano
- c) většinou ne
- d) vždy ne
- e) nevím

10. Který názor na cizince je pro tebe nejdůležitější?

- a) názor na cizince prezentovaný ve škole
- b) názor na cizince v rodině
- c) názor na cizince prezentovaný v médiích (televize, noviny, internet)
- d) jiný názor na cizince (doplň)

11. Kde získáváš nejvíce informací o lidech jiných kultur, národností?

- a) ve škole
- b) v rodině
- c) z médií (televize, noviny, internet)
- d) jinde (doplň)

12. Sdílíš stejný nebo podobný názor na cizince, tak jak je prezentován v médiích?

- a) ano
- b) převážně ano
- c) převážně ne
- d) ne
- e) nevím

13. Myslíš si, že je snadné získat dostatek informací o kulturách, zvycích, tradicích jiných

národností na internetu, v televizi, z novin?

- a) ano
- b) většinou ano
- c) většinou ne
- d) ne

e) nevím

14. Pokud bys chtěl/a získat více pravdivých informací o cizincích, kde by bylo nejsnazší tyto informace získat?

a) ve škole

b) v rodině

c) z médií

d) jinde (doplň)

15. Komu nejvíce věříš v názorech na cizince?

a) škole

b) rodině

c) médiím

d) jiné (doplň)